

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

روش اطلاع رسانی انبیاء

از دیدگاه قرآن و حدیث

نگار و تحقیق

دکتر پروانه رشاد احمدی
سید جوانه جعفری زویج زهر السامی
با نظارت دکتر محمد ریستوی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش اطلاع رسانی انبیاء از دیدگاه قرآن و حدیث

نویسنده:

محمد بیستونی

ناشر چاپی:

بیان جوان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۱	روش اطلاع رسانی انبیاء از دیدگاه قرآن و حدیث
۱۱	مشخصات کتاب
۱۱	اشاره
۱۴	الإهداء
۱۵	متن تأییدیه حضرت آیه الله سید علی اصغر دستغیب نماینده محترم خیرگان رهبری در استان فارس
۱۶	متن تأییدیه حضرت آیه الله مرتضی مقتدایی
۱۷	فصل اول: ضرورت اطلاع رسانی انبیاء الهی از منظر قرآن
۱۷	ضرورت اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن
۱۹	مقدمه
۲۱	بیان مسأله و تبیین موضوع
۲۵	روش تحقیق
۲۷	ضرورت اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن
۲۸	انسان جانشین خدا
۲۹	وحی، نبوت، رسالت ابزار اطلاع رسانی خالق
۳۱	انسان نیازمند تربیت
۳۴	اطلاعات، ثروت و سرمایه ارزشمند انسان ها
۳۵	وحی، طریق اطلاع رسانی رسولان الهی در نظام هستی
۳۸	انبیا، خبر رسانان و پیام دهندگان عالم هستی
۳۹	قرآن و اطلاع رسانی
۴۱	قرآن کتاب هدایت انسان ها
۴۲	قرآن، علم، منطق و احساس
۴۳	قرآن هم غذای عقل است و اندیشه و هم غذای روح
۴۶	مبانی اطلاع رسانی انبیای الهی

۴۶	ضرورت بعثت انبیاء و رسولان الهی
۴۷	ابلاغ پیام حق
۴۷	دعوت به فطرت
۴۸	دانستن فلسفه حیات
۴۸	آگاهی به واقعیت عالم
۴۹	توسعه افق دید از مادیت به عالم معنا
۴۹	شناخت حیات طیبه
۵۱	اطلاع رسانی دقیق و بی کم و کاست
۵۲	پیشگیری از اطلاعات کذب و ناقص
۵۴	بیداری فطرت الهی انسان ها
۵۵	پیشگیری از مسیر اطلاعات بیهوده
۵۶	تبیین و طرح فلسفه حیات
۵۷	بهره مندی از اخبار و حوادث
۵۸	آشنا کردن مردم با حقوق و تکالیف
۶۰	دسته بندی ضرورت های اطلاع رسانی بر اساس آیات قرآن
۶۳	جمع بندی
۶۵	فصل دوم: اهداف اطلاع رسانی انبیاء الهی از منظر قرآن
۶۵	اهداف اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن
۶۶	اطلاع رسانی به منظور توسعه معرفت و شناخت
۷۱	اطلاع رسانی به منظور بیان اهداف و برنامه های خلقت
۷۲	اطلاع رسانی به منظور از بین بردن شک و تردید و عدم آگاهی
۷۶	اطلاع رسانی به منظور زدودن ناپاکی ها و گمراهی ها با حق مشارکت و تعاون افراد
۷۹	تسهیل اطلاع رسانی به منظور زدودن ناپاکی ها و گمراهی ها
۸۱	بهبودی عقاید و باورها
۸۲	غفلت زدایی
۸۲	عبرت گیری

۸۳	مقابله با تحریف حقایق
۸۳	مقابله با نشر اخبار دروغ
۸۵	حل اختلاف
۸۵	برقراری و حفظ عدالت
۸۷	دسته بندی آیات در رابطه با اهداف
۹۰	جمع بندی
۹۰	نتیجه و جمع بندی
۹۳	فصل سوم: شیوه های اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن
۹۳	شیوه های اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن
۹۴	اطلاع رسانی تدریجی به مخاطبین
۹۵	اطلاع رسانی با دلایل روشن
۹۸	اطلاع رسانی با بهره گیری از عقل، بصیرت و آگاهی
۹۹	اطلاع رسانی بر اساس بصیرت و آگاهی
۱۰۰	اطلاع رسانی بر اساس دانائی و علم محوری
۱۰۱	اطلاع رسانی بر اساس یادگیری مادام العمر
۱۰۲	اطلاع رسانی شفاهی و چهره به چهره
۱۰۳	اطلاع رسانی به شیوه کتبی
۱۰۴	اطلاع رسانی بر اساس مخاطب شناسی و زمان شناسی
۱۰۶	اطلاع رسانی در کم ترین زمان با توانایی و امانت
۱۰۶	اطلاع رسانی به شیوه پرسش و پاسخ و با حق تردید کردن
۱۰۸	اطلاع رسانی با رعایت آزادی و اختیار
۱۰۹	عدم توسل به اجبار در اطلاع رسانی
۱۰۹	ایمان با اجبار صورت نمی گیرد
۱۱۰	اطلاع رسانی به شیوه بشارت و تبذیر
۱۱۱	اطلاع رسانی با شیوه پند و اندرز
۱۱۲	اطلاع رسانی با ادب و اخلاق و پرهیز از هتک حرمت

- ۱۱۴ ..... اطلاع رسانی با سخن درست و مستند
- ۱۱۵ ..... اطلاع رسانی با پرهیز از کشمکش و نزاع
- ۱۱۵ ..... اطلاع رسانی به شیوه قابل فهم و خلاصه بودن کلام
- ۱۱۶ ..... اطلاع رسانی به شیوه قصه گوئی و عبرت گیری
- ۱۱۷ ..... اطلاع رسانی بر اساس تأیید اهداف و برنامه های انبیای گذشته
- ۱۱۸ ..... اطلاع رسانی جهت پیشگیری از شیوع اطلاعات کاذب و تحریف پیام
- ۱۱۹ ..... اطلاع رسانی با طرح اخبار گذشته و حوادث آینده
- ۱۲۱ ..... اطلاع رسانی بر اساس حق و مخالفت با باطل
- ۱۲۲ ..... اطلاع رسانی با جلب اعتماد مخاطبین
- ۱۲۲ ..... بهره گیری از هنر در اطلاع رسانی
- ۱۲۴ ..... اطلاع رسانی شفاف
- ۱۲۴ ..... بهره گیری از دسته بندی و طبقه بندی اطلاعات
- ۱۲۵ ..... رعایت حریم خصوصی و محافظت از حریم اجتماعی
- ۱۲۶ ..... اجتناب از ظن و گمان بد
- ۱۲۷ ..... عدم تجسس و غیبت از یکدیگر
- ۱۲۸ ..... بررسی دقیق اخبار و اطلاعات منابع فاسق
- ۱۲۹ ..... تقویت ارتباطات اجتماعی با اطلاعات دقیق و مستند
- ۱۳۰ ..... مبارزه با خرافات و تحجر در اطلاع رسانی
- ۱۳۱ ..... اطلاع رسانی فردی، خانوادگی، منطقه ای و جهانی
- ۱۳۴ ..... محورهای شیوه اطلاع رسانی از منظر قرآن
- ۱۴۰ ..... جمع بندی
- ۱۴۳ ..... فصل چهارم: اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن
- ۱۴۳ ..... اشاره
- ۱۴۴ ..... اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن
- ۱۵۰ ..... اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی
- ۱۵۰ ..... رعایت صداقت و امانت و اطلاع رسانی

- ۱۵۲ ----- صدق و کذب اطلاعات
- ۱۵۳ ----- یقین به صحت خبر
- ۱۵۴ ----- تشویق عمل به اطلاعات
- ۱۵۴ ----- تحقیق کامل نسبت به اطلاعات
- ۱۵۵ ----- ارائه اطلاعات به حق
- ۱۵۷ ----- برخورد صبورانه با اطلاعات کذب
- ۱۵۸ ----- رعایت حریم خصوصی افراد
- ۱۵۹ ----- رعایت عفت عمومی
- ۱۶۱ ----- پرورش خود کنترلی و خود مدیریتی فرد و جامعه
- ۱۶۳ ----- دفع بدی ها به خوبی ها با بهره گیری از عفو و مدارا
- ۱۶۴ ----- برخورد با سعه صدر
- ۱۶۶ ----- زندگی پیام رسانان الهی سراسر درس است برای انسان ها
- ۱۶۷ ----- صبر و بردباری
- ۱۶۹ ----- عدم مجادله
- ۱۷۰ ----- پیام رسانی آشکار با اصل چشم پوشی و عفو
- ۱۷۲ ----- رعایت اصل مشورت
- ۱۷۳ ----- شور و علاقه به مردم
- ۱۷۴ ----- با کلام نافذ و پرهیز از هوای نفس
- ۱۷۵ ----- او اخلاقی نیکو داشت
- ۱۷۶ ----- رسول خاتم صلی الله علیه و آله رحمت برای همه مردم عالم است
- ۱۷۷ ----- صادق الوعد بودن
- ۱۷۸ ----- راستگویی
- ۱۸۱ ----- تأکید بر نکات مثبت و برجسته سازی آن ها
- ۱۸۴ ----- رسول خدا صلی الله علیه و آله رحمت برای جهانیان است
- ۱۸۶ ----- دعوت با حکمت و موعظه حسنه (نیکو سخن گفتن)
- ۱۸۸ ----- احترام گذاری به همه ادیان الهی

۱۸۸	اطلاع رسانی بر اساس ایجاد آرامش
۱۸۹	مسخره نکردن
۱۹۰	انتخاب احسن با شنیدن سایر پیام ها
۱۹۱	اطلاع رسانی با عدم ناسزاگویی به دشمنان
۱۹۲	رعایت عقدها و پیمان ها
۱۹۳	جمع بندی محورهای اخلاق اطلاع رسانی
۱۹۸	جمع بندی
۱۹۹	جمع بندی
۱۹۹	اشاره
۲۰۳	الف: اهمیت و ضرورت اطلاع رسانی انبیا الهی
۲۰۵	ب: اهداف اطلاع رسانی انبیا الهی
۲۰۶	ج: روش ها و شیوه های اطلاع رسانی انبیای الهی
۲۰۸	د: اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی
۲۰۹	نتیجه گیری
۲۱۴	فهرست منابع و مآخذ
۲۱۷	درباره مرکز

روش اطلاع رسانی انبیاء از دیدگاه قرآن و حدیث

مشخصات کتاب

سرشناسه : رشته احمدی، پروانه

عنوان و نام پدیدآور : روش اطلاع رسانی انبیاء از دیدگاه قرآن و حدیث/ گروه تحقیق پروانه رشته احمدی، جواد جعفری زوج، زهرا اسلامی ؛ با نظارت محمد بیستونی.

مشخصات نشر : قم: بیان جوان، 1387.

مشخصات ظاهری : [224] ص.؛ 14×10 س م.

شابک : 20000 ریال : 3-70-5640-964-978

وضعیت فهرست نویسی : فایا

یادداشت : کتابنامه: ص. [204 - 206].

موضوع : پیامبران -- دعوت

موضوع : اطلاع رسانی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع : وحی -- اسلام

شناسه افزوده : جعفری زوج، جواد

شناسه افزوده : اسلامی، زهرا

شناسه افزوده : بیستونی، محمد، 1337 -

رده بندی کنگره : 1387 9ر5/BP220/2

رده بندی دیویی : 297/43

شماره کتابشناسی ملی : 1218045

ص: 1

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: 2

سرشناسه : رشته احمدی، پروانه

عنوان و نام پدیدآور : روش اطلاع رسانی انبیاء از دیدگاه قرآن و حدیث/ گروه تحقیق پروانه رشته احمدی، جواد جعفری زوج، زهرا اسلامی ؛ با نظارت محمد بیستونی.

مشخصات نشر : قم: بیان جوان، 1387.

مشخصات ظاهری : [224] ص.؛ 14×10 س م.

شابک : 20000 ریال : 3-70-5640-964-978

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه: ص. [204 - 206].

موضوع : پیامبران -- دعوت

موضوع : اطلاع رسانی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع : وحی -- اسلام

شناسه افزوده : جعفری زوج، جواد

شناسه افزوده : اسلامی، زهرا

شناسه افزوده : بیستونی، محمد، 1337 -

رده بندی کنگره : 1387 9,5ر/BP220/2

رده بندی دیویی : 297/43

شماره کتابشناسی ملی : 1218045

ص:3

إلى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ

رَسُولِ اللَّهِ وَ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ إلى مَوْلَانَا

وَ مَوْلَى الْمُؤَحِّدِينَ عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إلى بَضْعَةٍ

الْمُصْطَفَى وَ بِهِجَةِ قَلْبِهِ سَيِّدَةِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ إلى سَيِّدِي

شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، السَّبْطَيْنِ، الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ إلى الأئمةِ الشَّعَةِ

الْمَعْصُومِينَ الْمُكْرَمِينَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ لِاسِيْمَا بَقِيَّةِ اللَّهِ فِي الأَرْضِينَ وَ وَارِثِ عُلُومِ

الأنبياءِ وَ المرسلينَ، المَعْدِدِ لِقَطْعِ دَابِرِ الظُّلْمَةِ وَ المُدْخِرِ لإحْيَاءِ الفرائضِ وَ معالمِ الدينِ، الحُجَّةِ بنِ الحَسَنِ صَاحِبِ العَصْرِ وَ الزَّمانِ عَجَلِ
اللَّهُ تَعَالَى فَرجَهُ الشَّرِيفَ

فِيا مُعِزَّ الأَوْلِياءِ وَ يا مُذِلَّ لَأَعْداءِ أَيُّهَا السَّبَبُ المُتَّصِلُ بَيْنَ الأَرْضِ وَ السَّمَاءِ قَدْ مَسَّنَا

وَ أَهْلنَا الضُّرَّ فِي غَيْبَتِكَ وَ فِرَاقِكَ وَ جُنْنا بِبِضَاعَةِ مُرْجاةٍ مِنْ وِلائِكَ وَ مَحَبَّتِكَ فَأَوْفِ لَنَا الكَيْلَ مِنْ مَنِّكَ وَ فَضْلِكَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا بِنَظْرَةِ رَحْمَةٍ
مِنْكَ إِنَّا نَرِيكَ مِنَ المُحْسِنِينَ

متن تأییدیه حضرت آیه الله سید علی اصغر دستغیب نماینده محترم خبرگان رهبری در استان فارس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ» (89 / نحل)

تفسیر المیزان گنجینه گرانبھائی است کہ بہ مقتضای این کریمہ قرآنی حاوی جمیع موضوعات و عناوین مطرح در زندگی انسان ہا می باشد. تنظیم موضوعی این مجموعہ نفیس اولاً۔ موجب آن است کہ ہر کس عنوان و موضوع مدنظر خویش را بہ سادگی پیدا کند و ثانیاً زمینہ مناسبی در راستای تحقیقات موضوعی برای پژوهشگران و اندیشمندان جوان حوزہ و دانشگاه خواهد بود.

این توفیق نیز در ادامہ برنامہ ہای مؤسسہ قرآنی تفسیر جوان در تنظیم و نشر آثار قرآنی مفسرین بزرگ و نامی در طول تاریخ اسلام، نصیب برادر ارزشمندم جناب آقای دکتر محمد بیستونی و گروہی از همکاران قرآن پژوه ایشان گردیدہ است. امیدوارم همچنان از توفیقات و تأییدات الہی برخوردار باشند.

سیدعلی اصغر دستغیب

86/9/28

ص: 5

متن نائیدیه حضرت آیه الله مرتضی مقتدایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

توفیق نصیب گردید از مؤسسه قرآنی تفسیر جوان بازدید داشته باشم و مواجه شدم با یک باغستان گسترده پر گل و متنوع که به طور یقین از معجزات قرآن است که این ابتکارات و روش های نو و جالب را به ذهن یک نفر که باید مورد عنایت ویژه قرار گرفته باشد القاء نماید تا بتواند در سطح گسترده کودکان و جوانان و نوجوانان و غیرهم را با قرآن مجید مأنوس به طوری که مفاهیم بلند و بارزش قرآن در وجود آنها نقش بسته و روش آنها را الهی و قرآنی نماید و آن برادر بزرگوار جناب آقای دکتر محمد بیستونی است که این توفیق نصیب ایشان گردیده و ذخیره عظیم و باقیات الصالحات جاری برای آخرت ایشان هست. به امید این که همه اقدامات با خلوص قرین و مورد توجه

ویژه حضرت بقیت الله الاعظم ارواحنا فداء باشد.

مرتضی مقتدایی

به تاریخ یوم شنبه پنجم ماه مبارک رمضان المبارک 1427

ص: 6

فصل اول: ضرورت اطلاع رسانی انبیاء الهی از منظر قرآن

ضرورت اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن

ص:7

دنیای امروز دنیای اطلاعات و ارتباطات است. میزان اطلاعاتی که در هر ثانیه از طریق اینترنت و سایر رسانه های پرسرعت و پرمایه منتشر می شود به حدی زیاد است که باور آن حتی برای اصحاب رسانه و صاحب نظران علوم ارتباطات و اطلاعات مشکل است.

این حجم بسیار گسترده اطلاعات که به دلیل گسترش فناوری، جهان را به قولی به یک «دهکده» تبدیل نموده است انسان امروز را زیر بمباران شدیدی از اطلاعات قرار می دهد.

تأثیر این مبادله اطلاعات بدون شک اثر عمیقی در ساختار درونی افراد و نحوه ارتباط آنان با دنیای اطراف خود دارد. این تأثیر به حدی زیاد است که با دریافت آن

آگاهانه و ناآگاهانه نحوه حیات، منش، رفتار و بالاخره «جهان بینی» و «عملکرد» آنان

را تحت تأثیر قرار می دهد. انتشار این اطلاعات در قالب ها و ابزارهایی مانند کتاب، روزنامه، مجله، تلفن، رادیو، تلویزیون، اینترنت و با توسعه شبکه های ارتباطی به صورت شبانه روزی تا اقصی نقاط عالم، انقلاب ارتباطی اطلاعاتی را رقم زده است.

اطلاع رسانی با سرعت فراوان و با حذف فاصله زمانی و مکانی سبب توسعه و رشد دانش و آگاهی در دنیای امروز گردیده است و همین امر موجبات درهم آمیختگی فرهنگ ها، آداب و رسوم جوامع را فراهم نموده است.

تاریخچه این تحول نشأت گرفته از سیاست آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم در دهه های 1950 و 1960 می باشد که سیاست خود را بر جریان آزاد اطلاعات استوار و با دسترسی به منابع اطلاعاتی دنیا موجبات سلطه بلامنازع آن کشور را در زمینه اطلاعات بین المللی و ارتباطی جهان فراهم نمود.

از آن تاریخ به بعد، توسعه فناوری و رسانه ها تأثیر ویژه ای بر فرآیند اطلاع رسانی نهاد که قدرت های جهان سعی در بهره گیری از آن دارند.

گسترش اطلاع رسانی در جوامع امروز به عنوان یک حرکت اجتناب ناپذیر توسعه ما را در بهره مندی و یافتن روش ها و شیوه های بهینه و اثربخش از این علوم جهت ارتقای علمی و فرهنگی جامعه و همچنین اثرگذاری در حوزه اطلاع رسانی فرهنگی و توسعه نگرش فرهنگی وادار می کنند.

از آن جا که خاستگاه این علوم جدید در کشورهای غربی می باشد لزوم بومی کردن و بهره مندی از منابع اصیل فرهنگ خودی در این راستا نیاز به تحقیق و بررسی فراوان دارد تا بتوان با ارائه الگوهای نوین و کاربردی، امر اطلاع رسانی را تقویت نمود.

بیان مسأله و تبیین موضوع

دنیای پیشرفته کنونی و بهره مند از فناوری های پر سرعت و اثرگذار در بُعد فرهنگی و ایدئولوژیکی ترسیم کننده این واقعیت است که انسان ها علی رغم همه تبلیغات پرزرق و برق مادی و مادی گرایانه رسانه های پر قدرت، به گونه ای ریشه ای

ص: 11

پای بند فرهنگ ادیان الهی می باشند که در اقصی نقاط عالم جلوه گری می نمایند که این امر بیانگر نهادینه شدن پیام رسولان و رهبران ادیان الهی در عمق جان انسان ها در طول تاریخ است.

درک محتوای پیام انبیای الهی و چگونگی گسترش و نفوذ آنها در حوزه مطالعات معرفت شناسانه اهمیتی خاص دارد. بررسی ضرورت، اهداف، محتوای پیام و اخلاق

اطلاع رسانی انبیای الهی نیاز به تحقیق و پژوهش دارد. قرآن به عنوان آخرین پیام الهی برای همه نسل ها و عصرها می باشد که از تحریف به دور مانده و بیان کننده پیام ها و شیوه های بسیاری از پیام رسانان الهی و معتبرترین و مهم ترین منبع تحقیق ادیان به شمار می رود.

پژوهش حاضر با بهره مندی از آیات قرآن، رفتار پیامبر اعظم حضرت محمد صلی الله علیه و آله و گفتار و احادیث به جا مانده از ایشان و ائمه معصومین علیهم السلام به دنبال دست یابی و

شناساندن اجمالی شیوه نامه ای کاربردی در امر اطلاع رسانی از منظر قرآن توسط پیام رسانان و انبیای الهی می باشد تا با توجه به امکانات امروز مبنی بر بهره مندی از تکنولوژی های ارتباطی و آمادگی موجود در جوامع انسانی و رسانه ها مبتنی بر ایجاد، تنوع فرهنگی، در عین برقراری مجموعه ای از ارزش های متداول جهت معرفی

هنجارهای اخلاقی، ما نیز بتوانیم ضرورت ها، اهداف، شیوه ها و اخلاق اطلاع رسانی انبیا را با تعیین پیام آنها به گوش جهانیان برسانیم و با مبادله و انتقال داده های فرهنگ ادیان الهی، اطلاعات اخلاقی و معنوی آنان را به سیستم اطلاع رسانی دنیا و فرهنگ بین المللی وارد کنیم.

مسلمها بهره گیری از تکنولوژی های ارتباطی و اطلاعاتی برای تبیین ابعاد معرفتی، انسان شناسانه و جامعه شناسانه انبیای الهی از نیازهای انسان حاضر می باشد.

پرداختن به این امر در جهانی که بیش از میلیون ها نفر از بیش از 150 کشور جهان

به مبادله اطلاعات، کاوش در پایگاه های اطلاعاتی، انجام بازی های کامپیوتری و یا به گفتگو می پردازند برای پیروان و باورمندان انبیای الهی نیز لازم است تا در ایجاد، تولید و نشر و گسترش پیام های زیبای آنان به عنوان یک فرصت طلایی در جهت آگاهی بخشی استفاده نمایند.

مسلم و ورود به این مباحث نیاز به ادامه و تکمیل و توسعه آن توسط نخبگان فرهنگی و مذهبی دارد که با بهره مندی از علم اطلاعات، ارتباطات، رسانه و بهره گیری از معارف قرآنی در زمانی که در منطقه آفریقا نیز نظام اطلاع رسانی فرهنگی به نام شبکه «پیوند فرهنگی» (Culturing) تأسیس شده است خود را برای تبادل اطلاعات به شبکه های جهانی ارتباط دهند و با متخصصان تمامی مناطق جهان در زمینه تحقیق و توسعه فرهنگی ادیان الهی تبادل دانش و برای این منظور از شیوه نامه انبیای الهی، اهداف و اخلاق آنان پیروی نمایند.

برای دستیابی به دیدگاه ادیان الهی در زمینه اطلاع رسانی انبیا و رسولان الهی،

اهمیت، ضرورت و شیوه های آن، قرآن به عنوان آخرین کتاب اطلاع رسانی و پیام دهی الهی که معتبرترین منبع نیز به شمار می رود مورد بهره برداری قرار گرفت.

در این راستا ابتدا به عنوان یک پژوهش علمی، کلیه آیات قرآن با ترجمه مورد بررسی قرار گرفت. جهت این منظور، آیات مرتبط با موضوع یادداشت برداری شد و با محوربندی و دسته بندی آنها با استفاده از معانی لغوی آیات با بهره گیری از تفسیر قرآن مجید و بهره مندی از تألیفات و ترجمه های متون اطلاع رسانی به تفکیک سازی و طبقه بندی اطلاعات استخراج شده اقدام گردید و با دسته بندی و مطابقت سازی مطالب و اطلاعات به تقسیم بندی محتوایی اطلاعات به دست آمده

پرداخته شد.

در پایان پس از جمع بندی محورهای استنتاج شده، به تدوین شیوه نامه اطلاع رسانی انبیا و رسولان الهی از منظر قرآن کریم مبادرت شد.

سؤال های اساسی تحقیق

بهترین پرسش های موردنظر در این پژوهش به قرار زیر می باشد.

- 1- ضرورت اطلاع رسانی انبیای الهی چیست؟
- 2- اهداف اطلاع رسانی رسولان و انبیای الهی چیست؟
- 3- شیوه های اطلاع رسانی رسولان و انبیای الهی چیست؟
- 4- اخلاق اطلاع رسانی رسولان و انبیای الهی چیست؟
- 5- شیوه نامه اطلاع رسانی انبیا و رسولان الهی از منظر قرآن کریم کدام است؟

ص: 16

ضرورت اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن

جهان هستی را خالق و صاحبی است که قرآن به تعدادی از اسما و صفات او اشاره می کند، از جمله:

علیم، رحمن، رحیم، عزیز، حکیم، غنی، حلیم، بصیر، حمید، قدیر، تواب، خبیر، لطیف، غفور، ذوالرحمه، خیر الحاکمین، عالم الغیب و الشهاده، سمیع الدعاء، سریع الحساب، سریع العقاب، بدیع، کاظم الغیظ، خیرالرازقین، رئوف، نور، هادی، نصیر، قدیر، ملک الحق، فتاح، خلاق، رفیع الدرجات، شدید العقاب، ذو الفضل، محیط، شکور، قریب، غنی، عزیز، محسن، قهار، ودود، ذو الرحمه، ستار العیوب، مکین، قدّوس، مؤمن، مهیمن، متکبّر و ...

ص: 17

خالق هستی، نظام زیبا و پیچیده هستی را با همه عظمت ها و شگفتی هایش خلق نموده است و انسان را در عالم هستی به عنوان «خلیفه» و «جانشین» خود آفریده است. او را موجودی پیچیده، دارای ابعاد گوناگون و توانایی های ویژه خلق کرده است.

در عظمت خلقت انسان همان بس که می فرماید:

«وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي: از روح خود در او دمیدم» (29 / سجده)

مولا علی علیه السلام می فرماید: «آیا گمان می بری که تو همین جثه کوچک هستی؟ در حالی که جهان بزرگ تری در درون تو پیچیده است.»

رشد و بالندگی این انسان در جهان طبیعت جهت به فعلیت رسیدن توانایی

بالقوه اش نیاز به داشتن «اطلاع» و آگاهی و بصیرت دارد.

وحی، نبوت، رسالت ابزار اطلاع رسانی خالق

پیام خالق و اطلاعات مورد نیاز انسان از ابتدای خلقت توسط پیام رسانان او که رسولان و انبیاء می باشند به انسان ها ابلاغ گردیده است.

«وحی» همان کلام، پیام و سخن خدا است که بر «نبی» و رسول ابلاغ می شود تا مردم را هدایت کند.

«نبی» کسی است که شریعتی به او وحی می شود هر چند مأمور تبلیغ آن نباشد و اگر مأمور تبلیغ هم شد «رسول» نامیده می شود.

بنابراین هر رسول، قطعاً نبی خواهد بود اما نبی ممکن است رسول باشد

و ممکن است به مقام رسالت ارتقا نیابد.

«نبی» صفت مشبّهه است از نبوت که در اصل از نبأ گرفته شده است نبأ «خبری» است که فایده بزرگی دارد.

«نبوت» خبر دادن و واسطه میان خدا و خلق بودن است و نیز نبی «خبر دهنده» است. «نبی کسی است که به او خبر رسیده و شریعتی به وی وحی شده هر چند مأمور تبلیغ نباشد». (1)

رسول به هر یک از پیغمبران الهی نیز گفته می شود.

فرشتگان حامل وحی نیز «رسول» الهی هستند.

*****

فرستنده خداوند و فرستاده او، فرشته یا انسانی است که به وسیله وحی برای هدایت و اطلاع رسانی بشر برگزیده شده است.

«نبوت» خبر دادن و مطلع کردن از خداست و نبی خبر دهنده از خداوند به سبب وحی است.

ص: 20

1- المنجد.

رسالت انبیای الهی در رابطه با انسان هدایت و راهنمایی انسان است تا وی بتواند مسیر کمال الهی را طی نماید.

انسان نیازمند تربیت

فرق اساسی انسان با سایر موجودات طبیعت نیز همین است که آنها به همان حالت اولی و دست نخورده باقی می مانند ولی انسان نیاز به ساخته شدن دارد. انسان

در بدو تولد مانند یک ماده خام به دنیا می آید. ماده خامی که ارزش بالقوه دارد و باید ساخته شود تا ارزش بالقوه پیدا کند.

هیچ موجودی به اندازه انسان نیازمند به ساخته شدن نیست و هیچ موجودی به اندازه انسان، قابل ساخته شدن نیست و هیچ موجودی به اندازه انسان، ارزش ساخته نشده اش با ارزش ساخته شده اش تفاوت فراوان ندارد. این همان چیزی است که در دنیا از یک دیدگاه نامش را «اخلاق» می گذارند و از دیدگاه دیگر، نامش را «تعلیم و تربیت»

ص:21

و یا «آموزش و پرورش» می گذارند، یعنی انسان به صورت یک ماده خام را تبدیل کردن به یک انسان قابل استفاده برای خودش و برای جامعه خودش.

انسان یگانه موجودی است که از هر نظر باید ساخته شود. او یگانه موجودی است که حتی از نظر اهمیت هم ساخته و پرداخته به دنیا نیامده است. لذا اینکه واقعیت انسان

چه واقعی و ماهیت انسان چه ماهیتی باشد، همه گونه ممکن است از آب در بیاید و همه گونه ممکن است ساخته شود. ممکن است انسان فرشته شود و صد درجه از فرشته بالاتر

خیال حوصله بحر می پزد هیهات *** چه هاست در سر این قطره محال اندیش

حافظ

رسد آدمی به جایی که به جز خدا نبیند *** بنگر که تا چه حد است مکان آدمیت

سعدی

ص: 21

انسان می تواند از هر موجودی که تصور می شود منحنی تر و پست تر شود و یا

صورتش صورت انسان باشد اما واقعیتش مثلاً یک گرگ و یا یک سگ باشد. قرآن می فرماید: «أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ: مانند چهارپایان هستند بلکه خیلی پست تر و منحنی تر از چهارپایان» (179/اعراف) می تواند به درجات پایین سقوط کند. «ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ» (5/تین).

به همین لحاظ انسان برای «شدن» علاوه بر اطلاعات و آگاهی نیاز به «الگو» و «مدل» و دستورالعمل روشن دارد تا اهمیت خود را بسازد تا خود را به شکل فرشته یا حیوان بسازد.

«قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا، وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا: به درستی فردی که نفس خویش را پاک کرده رستگار شده و آن فرد که نفس خویش را با معصیت و گناه آلوده ساخت، نومید و محروم گشته است» (9 / شمس)

ص: 23

اطلاعات، ثروت و سرمایه ارزشمند انسان ها

انسان به عنوان بالاترین سرمایه هر جامعه است. هر انسان برای خودش یک معدنی است. جامعه ای که انسان ساخته شده داشته باشد همه چیز دارد و ساخته شدن انسان با «اطلاعات»، «آگاهی» و «علم» میسر است.

اطلاعات و دانش عاملی است که انسان را می سازد لذا انبیای الهی تمام اطلاعات و آگاهی های مورد نیاز انسان را به عنوان بالاترین و برترین ثروت و سرمایه در اختیار انسان ها قرار می دهند و خود به عنوان الگوهای عملی در رفتار و اخلاق راه ساخته شدن انسان را به وی نشان می دهند. لذا خاتم الانبیاء حضرت محمد صلی الله علیه و آله می فرمایند: من مبعوث شده ام برای اینکه انسان بسازم.

«إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ»

وحی، طریق اطلاع رسانی رسولان الهی در نظام هستی

طریق اطلاع رسانی خالق به انبیاء و رسولان «وحی» است.

«وحی»: اشاره کردن، قاصدی فرستادن، در پنهان با کسی سخن گفتن، خبری را به کسی القا کردن تا آن را بداند، کاری را به شتاب کردن می باشد. (1)

در قرآن کریم از وحی به کلمه و قول، امر، الهام، هدایت و تسخیر تعبیر می شود.

همه مخلوقات کارهای خود را بر اساس هدایت و وحی آفریدگار که نسبت به آن توجیه شده اند انجام می دهند.

«وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا؛ و پروردگار تو به زنبور عسل الهام کرد: از کوه ها و درختان و از داربست هایی که (مردم) می سازند لانه هایی بگیر.» (68/نحل)

ص: 25

قرآن کریم وحی و ابلاغ پیام را به آسمان ها، زمین، زنبور عسل و ملائکه و افراد عادی و پیغمبران استناد می دهد. «إِذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَىٰ الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَتَبَيَّنَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا: موقعی را که پروردگارت به فرشتگانی وحی کرد من با شما هستم کسانی را که ایمان آورده اند ثابت قدم بدارید، (12 / انفال).

«رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ حَلْفَهُ ثُمَّ هَدَىٰ: گفت: پروردگار ما کسی است که آفرینش هر چیزی را به او عطا کرده، سپس هدایش نموده است» (50 / طه).

«وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا: و در هر آسمانی کار (مربوط به) آن را وحی نمود» (12/فصلت).

پیامبران از طریق «وحی» با مردم «سخن» می گویند و با روشن کردن نور فطرت

عقل و خرد را در وجود انسان ها بیدار می کنند و با اطلاع رسانی از نظام هستی خردها را به جنبش می آورند و رهبری و راهنمایی می کنند.

خالق هستی برای هر امتی رسول و پیامبری را مبعوث کرده است.

«وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ: هَيْجِ اَمْتِي نَبُوْدَه مَگَرِ كِه دَر آن هِدَايَتِ گَر و رَاهَنمَائِي بَاشَد.» (47/يونس).

«إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ: (اِي پِيَامْبَر!) تَوَفَقَطِ هَشْدَارِ دِهَنْدَه اِي وَ هَرِ قَوْمِي رَا رَاهَنمَائِي اِسْت.» (7/رعد).

آن رَسُوْلَانِ كِه اَز جِنْسِ خُوْدِ اِنْسَانِ هَا بُوْدَه وَ بَا زَبَانِ خُوْدِ اَنَانِ سَخْنِ مِي گَفْتَنَد.

«إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ: مَا جَزِ بَشَرِي مِثْلِ تُو نِيسْتِيْم.» (11/ اِبْرَاهِيْم).

«وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ: وَ مَا هَيْجِ پِيَامْبَرِي رَا جَزِ بَه زَبَانِ قَوْمِشِ نَفْرَسْتَا دِيْم، تَا (حَقَائِقِ رَا) بَرَا اِي اَبِ هَا بِيَانِ كَنْد.» (4/ اِبْرَاهِيْم).

اِنْسَانِ هَا رَا اَز ذَاتِ، صِفَاتِ وَ اَفْعَالِ حَضْرَتِ حَقِّ آگَاهِ وَ مَطْلَعِ مِي نَمُوْدَنَد وَ اَعْزَازِ وَ پَايَانِ اَيْنِ عَالَمِ وَ وَضْعِيَّتِ اِنْسَانِ دَر اَيْنِ جِهَانِ وَ رَاهِ وَ رُوْشِ وَ شِيُوْهِ هَايِ كِمَالِ رَا بَه اِنْسَانِ هَا نِشَانِ مِي دَاْدَنَد.

وَ اَيْنِ اِسْتِ رَا زِ وَ رَمَزِ دَعْوَتِ هَمْگِي اَنَانِ بَه تُوْحِيْدِ وَ هَشْدَارِ بَه رَسْتَاخِيْزِ وَ تَجْدِيْدِ

انبیاء، خبر رسانان و پیام دهندگان عالم هستی

انبیای الهی به عنوان خبر رسانان خالق، دین خود را بر اساس هدایت گری، راهنمایی، خبررسانی، ذکر و یادآوری، اطلاع رسانی و پیام دهی بنیان گذاری نموده اند.

قرآن نیز که آخرین کتاب و پیام شفابخش خالق هستی برای هدایت و اطلاع رسانی

انسان هاست، توسط نبی مکرم اسلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله همه اطلاعات موردنیاز بشر را ابلاغ نموده است و شدیداً با شیوه پنهان کاری اطلاعات و اخبار انبیای گذشته مبارزه نموده است کتاب قرآن که بر فصاحت و بلاغت بیان استوار می باشد. جهت شفاف سازی اطلاعات می فرماید:

«إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ: کسانی که دلایل روشنگر و هدایتی را که نازل

کرده ایم بعد از آن که آن را در کتاب آسمانی برای مردم روشن ساخته ایم کتمان می کنند خدا آنها را لعنت می کند و لعنت کنندگان نیز لعنشان می کند». (159 / بقره)

قرآن و اطلاع رسانی

منبع اصلی شناخت دین اسلام «قرآن» است. شناخت قرآن بر هر فرد مسلمان و مؤمن ضروری است. کتاب قرآن در تکوین سرنوشت جوامع اسلامی و بلکه در تکوین سرنوشت بشریت مؤثر بوده است. قرآن کتاب نور و هدایت و نسخه شفابخش برای همه انسان ها می باشد. قرآن پیام خالق هستی است. قرآن بیان کننده همه نیازمندی های انسان است (تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ) (89 / نحل).

آنچه به زندگی یک سامان حرارت و معنی می دهد قرآن است.

قرآن اصول اندیشه هایی را که برای یک انسان باایمان و صاحب عقیده لازم است از قبیل اصول تربیت، اخلاق و نظامات اجتماعی و خانوادگی بیان کرده است.

ص: 29

قرآن معیار و مقیاس سنجش همه منابع از جمله حدیث و سنت می باشد. در مسیر شناخت قرآن کشف نگرش قرآن نسبت به جهان و انسان یا «جهان بینی» کتاب یا به

تعبیری «دید کتاب» اهمیتی خاص دارد. اینکه قرآن چه طرحی برای زندگی و آینده انسان دارد و بالاخره اینکه «پیام کتاب خدا» چیست؟ اهمیتی خاص دارد.

در مسیر رویکرد به قرآن و به دنبال شناخت محتوایی آن دریافتن «پیام کتاب» و اینکه قرآن چه طرحی برای زندگی دنیایی و آینده انسان دارد و انسان و جامعه را بر اساس چه الگویی می خواهد بسازد اصلی ترین پیام کتاب الهی می باشد.

برای پی بردن به این معانی بلند قرآنی ضمن دانستن معنی و فهم آیات الهی و دانستن شأن نزول آیات که تا حد زیادی در روشن شدن مضمون آیات مؤثر و راهگشاست، اگرچه شأن نزول آیات معانی آنها را محدود نمی کند با توجه به تأکید خود قرآن در آیه 44 سوره نحل که می فرماید: «ما این قرآن را بر تو نازل کردیم تا آنچه را

که به سوی مردم نازل شده است برای آنها روشن سازی» نشان می دهد که پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله

مبین و مفسر این کتاب است و آنچه از پیامبر رسیده ما را در تفسیر قرآن یاری می دهد. برای شیعیان روایات معتبری که از ائمه اطهار علیهم السلام رسیده نیز همان اعتبار روایات نبوی را دارد.

از طرفی می توان قرآن را به کمک خود قرآن شناخت چون که آیات قرآن برخی مفسر برخی دیگر است. قرآن خودش را کتابی روشن گر و قابل فهم برای همه می داند که آیاتش همه نور و هدایت است.

قرآن کتاب هدایت انسان ها

قرآن رسالت خود را هدایت مردم و راهنمایی آنها برای خروج از تاریکی ها به سوی نور معرفی می کند.

«الر كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ

ص: 31

الْحَمِيدِ: این کتابی است که آن را به سوی تو نازل کردیم تا مردم را به اذن پروردگارشان از تاریکی ها به سوی روشنایی درآوری، به راه آن شکست ناپذیر ستوده». (1 / ابراهیم)

قرآن، علم، منطق و احساس

از مصادیق ظلمات، جهالت ها و نادانی ها است. مخاطب قرآن عقل انسان است، لذا اندیشه های تازه ای را تعلیم می دهد و با زبان منطق و استدلال با انسان سخن می گوید. قرآن برای اقناع حس مذهبی و فطرت خداجویی از طرفی با انسان ها با زبان «دل و احساس» سخن می گوید.

«وَإِذَا سَمِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا

مِنَ الْحَقِّ يُقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ: و چون آیاتی را که بر این پیامبر نازل شده بشنوند می بینی به خاطر آنچه از حق شناخته اند چشمانشان اشک می بارد، می گویند: بارها ایمان آوردیم پس ما را با گواهان بنویس» (83 / مائده)

ص: 32

قرآن هم غذای عقل است و اندیشه و هم غذای روح

خالق هستی انسان را به گونه ای آفریده که خودش باید برای خود «نیکی» را انتخاب کند و نه از خارج به او تحمیل شود و این امر از مقام «خلیفة اللہی» و «آزادی» و «اختیار» انسان ناشی می شود.

قرآن با تبیین و توصیف مقام انسان از ابتدای خلقت با اشاره به اصول و مبانی اطلاع رسانی انبیا و گذشته و تشریح آسیب ها و انحرافات اقوام و ملت ها «راه مستقیم» هدایت را به انسان ها نشان می دهد.

انسان ها نیاز به وجود اطلاعاتی دارند که با دسترسی به آنها بتوانند مسیر درست حیات را انتخاب کنند لذا خالق در وجود او عقل را به ودیعه نهاده است که آن را پیامبر درون نام نهاده اند.

انسانی را که خالق هستی در قرآن معرفی می نماید دارای ابعاد مثبت و منفی

فراوانی است مثلاً:

- 1- انسان در بهترین شکل خلق شده است. 4 / تین
  - 2- انسان ضعیف آفریده شده. 28 / نساء
  - 3- انسان از شتاب آفریده شده. 11 / اسراء، 27 / انبیاء
  - 4- انسان حریص آفریده شده. 19 / معارج
  - 5- انسان در خسارت است. 2 / عصر
  - 6- انسان امانت خداوند را پذیرفت او ستمکار نادان بود. 72 / احزاب
  - 7- ایمان در انسان ها سرشته خداوندی است، بر اساس فطرت است خلقت خداوند را تبدیلی نیست. 30 / روم
  - 8- انسان دارای عزت و کرامت است. 70 / اسراء
- انسان ها همگی دارای توانایی های فراوان هستند و به تعبیری «مردم معدن های

ص: 34

گوناگون هستند مانند معادن طلا و نقره» جهت استخراج و بهره برداری از این معادن ارزشمند خالق هستی رسولان و انبیایی را گزینش نموده و با رشد آنها مقام رسالت و نبوت را به آنها اعطا نموده تا پیام خالق هستی را به انسان ها ابلاغ نمایند. رسالت این پیام رسانان الهی هدایت و راهنمایی مردم برای خارج شدن آنها از تاریکی ها به سوی نور می باشد.

«الرَّكِبُ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ لِيُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ: این کتابی است که بر تو نازل کردیم به این منظور که مردم را به فرمان پروردگارشان از تاریکی ها به سوی نور خارج کنی.» (1 / ابراهیم)

خارج کردن مردم از گمراهی و بردن آنها به سمت هدایت با اطلاع رسانی انبیاء الهی صورت می گیرد لذا مدیریت عالم هستی اولین انسان در نظام هستی را «پیامبر» و به عنوان رابط خدا با انسان گزینش می نماید.

مبانی اطلاع رسانی انبیای الهی

از مبانی و ضرورت های اطلاع رسانی انبیا و رسولان الهی، تبیین «وحدانیت خالق هستی» و معاد است که برگشت همه چیز به او می باشد و همه انبیا منادی این امر بوده اند، توحید و معاد، عدل و در این زمینه بین هیچ کدام فرقی نمی باشد.

«إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» (156 / بقره)

«قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَقْلِحُوا»

ضرورت بعثت انبیا و رسولان الهی

رساندن پیام وحی به صورت کاملاً دقیق به مردم جامعه جهت رشد و آگاهی مردم از، ضروریات حضور انبیا در بین مردم می باشد. و بدین وسیله آنان پیام حق را به مردم ابلاغ می کردند.

ص: 36

در سوره مانده می فرماید:

«وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا:

از آن چه از سوی پروردگارت به تو وحی می شود پیروی کن که خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است.» (2 / احزاب)

دعوت به فطرت

با توجه به اینکه توان رشد انسان نامحدود و مستعد کمال است و از لحاظ فطرت اولیه پاک و خدا گرا می باشد رسولان الهی انسان ها را به صورت پی در پی به سمت حق و فطرت الهی دعوت می کردند. قرآن مجید می فرماید:

«روی خود را برای دین راستین پایدار کن این دین راستین همان خلقت و فطرت الهی است که مردم را بر مبنای آن آفریده است.» (30 / روم)

ص: 37

دانستن فلسفه حیات

انسان جهت داشتن تصویر مناسب و درست از زندگی باید فلسفه حیات را درک نماید مبدأ و مقصد هستی را بشناسد، لذا انبیای الهی هدف دار بودن هستی را، به اطلاع انسان ها می رسانند. در سوره اعراف می فرماید:

«آیا گمان برده اید که ما شما را عبث آفریده ایم و شما به سوی ما بازگشت نخواهید کرد.» (11/اعراف)

آگاهی به واقعیت عالم

نظام هستی بر اساس «حق» آفریده شده است یعنی جهان دارای واقعیتی است شایسته و دارای هدفی است باارزش. خلقت انسان نیز به عنوان یکی از مظاهر بارز هستی «به حق» است، برای رسیدن به یک هدف والا و باارزش که بالاتر از حیات طبیعی و مادی است.

ص:38

توسعه افق دید از مادیت به عالم معنا

هستی انسان با مرگ از بین نمی رود. مرگ پلی است برای عبور از نظام طبیعت به عالم ماوراء طبیعت که هستی در آن بقا دارد که در واقع جهان حقیقی و حیات واقعی همان جهان است. انبیا همگی پیام رسانان جهان آخرت بوده اند و افق دید انسان را از مرزهای مادی به فرا مادی گسترش داده اند.

«و قطعاً جهان آخرت حیات حقیقی است.» (64 / عنکبوت)

شناخت حیات طیبه

انبیای الهی ضرورتاً باید مسیر سعادت و به تعبیر قرآن «حیات طیبه» را به

انسان ها نشان دهند. قرآن می فرماید:

«مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ: هر کس از مرد یا زن عمل صالح انجام دهد در حالی که او

ص: 39

باایمان است قطعاً ما حیات طیبه برای وی می بخشیم.» (97 / نحل)

آنان با برنامه های دقیق الهی درصدد رشد جوامع انسانی بوده اند. آنها افق دید انسان ها را از «سرای خاک» به «آن سوی افلاک» هدایت کردند.

خالق هستی انسان را به گونه ای آفریده است که با «عقل طبیعی» و «فطرت الهی» خود قادر است مبانی، اصول و ریشه های علوم و حقایق را دریابد اما انبیای الهی همه اطلاعات مورد نیاز جوامع انسانی را در هر مرحله در اختیار آنان قرار می دادند تا جوامع بشری به دلیل داشتن اطلاعات ناقص از رشد همه جانبه باز نمانند.

آنان خود با طی مراحل سخت و دشوار «امتحانات» و آزمایش های الهی، به مقام «امامت» و «الگوی» جامعه رسیدند، تا مردم با الهام گرفتن از آنها بتوانند مسیرهای سخت و دشوار را طی کنند.

«وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا: به خاطر آورید

ص: 40

هنگامی که خداوند ابراهیم را به وسایل گوناگونی آزمود و او به خوبی از عهده این آزمایش ها برآمد، خداوند به او فرمود من تورا امام و پیشوای مردم قرار دادم.» (124 / بقره)

اطلاع رسانی دقیق و بی کم و کاست

امر اطلاع رسانی به حدی جدی است که حتی انبیای الهی حق کاستن و یا افزودن حتی کلمه ای به آن را ندارند چراکه در این صورت با خشم پروردگار مواجه می شوند.

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ، لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ، ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ، فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ: اگر پیامبر از جانب خود سخنی را به قرآن اضافه نماید تمام ارزش های این پیامبر را از او گرفته و گردنش را می زنیم و هیچ کس از شما نمی تواند جلو ما را بگیرد.» (44 / حاقه)

لذا آنها دقیقا عین اطلاعات موثق از جانب خالق را، به مردم ابلاغ می نمایند.

«إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ: من از چیزی جز آنچه که خدا به من وحی

ص: 41

می کند تبعیت نمی کنم.» (15 / یونس)

آن ها برگزیدگان حق هستند تا مردم را هدایت کنند و با کلام راستین و با تبلیغ حق مردم را با بیان حقایق روشن کنند.

«أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمُ اقْتَدِهْ: آنان را به وسیله کلام خود هدایت کرد تا آنان نیز

وسيله هدایت مردم گردند.» (90 / انعام)

پیشگیری از اطلاعات کذب و ناقص

وجود انبیا در جوامع انسانی، سبب پیشگیری از تحریف حقایق بوده است در سوره صف آیه 7 می فرماید: «هیچ ظالمی، ظالم تر از آن فرد نیست که دعوت به اسلام می شود اما به خدا دروغ می بندد و دعوت به رسول صلی الله علیه و آله را دروغ و معجزه اش را سحر می نامد زیرا با این کار راه هدایت و نجات را بروی خود و سایر بندگان خدا می بندد.»

در آیه 3 سوره مبارکه سبأ می فرماید:

ص: 42

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ:

کافران گفتند قیامت هرگز سراغ ما نخواهد آمد بگو آری به پروردگارم سوگند که به سراغ همه شما خواهد آمد خدایی که از غیب آگاه است و به اندازه سنگینی ذره ای در آسمان ها و زمین از علم او دور نخواهد ماند و نه کوچک تر از آن و نه بزرگ تر از آن مگر اینکه در کتاب مبین ثبت است.»

در این آیه وقتی کافران اطلاعات ناقص در اختیار مردم می گذارند پیام رسانان الهی مردم را آگاه می کنند و با دادن اطلاعات «موثق و مستند» مردم را راهنمایی می کنند.

در سوره احزاب آیه 70 می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا: ای کسانی که ایمان آورده اید! از خدا بترسید و سخن صواب بگویید.»

ص: 43

آنان اطلاعات کذب و دروغ را به موقع خشی می نمایند.

در سوره نور آیه 16 می فرماید:

وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ: چرا هنگامی که آن را شنیدید نگفتید ما حق نداریم آن را بازگو کنیم شما باید می گفتید این بهتان و دروغ بسیار بزرگ است.»

در این موارد نه تنها نباید سخنان کذب را پذیرفت و اشاعه داد بلکه نباید هم بی تفاوت بود بلکه باید درصدد تکذیب آن و روشن کردن حق بود.

بیداری فطرت الهی انسان ها

کار پیام رسانی الهی کنار زدن پرده های ظلمت، تاریکی، جهل، خرافه، و بیدار نمودن فطرت خداپرستی انسان ها بوده است.

«فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ: فطرتی که خدا مردم را بر آن سرشته است. تغییری در آفرینش خدا نیست» (30 / روم)

ص: 44

پیشگیری از مسیر اطلاعات بیهوده

خالق هستی، انسان را به گونه ای خلق نموده است که می تواند حتی «خدا» را انکار کند پیام رسانان الهی با توسعه بصیرت و معرفت وی همراه با توسعه «تعقل» و «فکر» انسان ها و با پیشگیری و مبارزه با «جهل» به تبیین اهداف خلقت می پردازند تا راه افکار نابخردانه و لجاجت های جاهلانه بسته گردد.

در سوره لقمان آیه 6 می فرماید:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا: بعضی از مردم سرمایه های خود را برای گمراه ساختن مردم به کار می گیرند این ها

لهو الحديث را خریداری می کنند تا مردم را از روی جهل گمراه و از قرآن منصرف نمایند و در نتیجه مردم نیز آیات الهی و قرآن را به سخریه بگیرند.»

این روش دقیقاً همان شیوه ای است که صاحبان قدرت رسانه ای نیز در قرن حاضر و مخالفان ادیان الهی می نمایند. یعنی اطلاعات «بیهوده» یا به تعبیر قرآن لهو الحديث را

«خریداری» می کنند تا مردم را از مسیر ادیان الهی خارج کنند. یعنی با صرف هزینه های بسیار سنگین به مبارزه پنهان می پردازند. در طول زندگی انبیای الهی نیز چنین بود، اما رسولان پیام رسان به تبیین اهداف خلقت و هدف داری آن می پرداختند تا مردم، فریب کافران را نخورند. سوره مؤمنون آیه 115 اشاره به این معنا دارد.

تبیین و طرح فلسفه حیات

«الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ: همان کسی که نظام مرگ و حیات را آفرید تا شما را بیازماید که کدام بهتر عمل می کنید و او شکست ناپذیر و بخشنده است.» (2 / ملک)

آن ها با طرح موضوعات مورد نیاز انسان ها از گذشته، حال و آینده و دادن اطلاعات مورد نیاز جامعه انسان ها را در طی مسیر با برنامه های مورد نیازشان راهنمایی و کمک می کنند تا به سر منزل مقصود برسند.

رسولان الهی درصدد تقویت «باورها و آگاهی‌های» انسان‌ها بودند و با طرح اطلاعات و اخبار گذشته آنان را راهنمایی می‌کردند در آیه 49 سوره هود با بیان ماجراهای نوح نبی علیه السلام به پیامبر می‌فرماید:

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ: این‌ها همه از اخبار غیب است که به تو وحی می‌کنیم و هیچ‌گاه نه تو نه قوم تو قبل از این، از چنین اخباری آگاهی نداشتید آنچه هم که نزد اهل کتاب بود تحریف شده و غیرواقعی است حال که عاقبت کار نوح و قومش را دانستی و فهمیدی که نوح و یارانش به واسطه صبر و استقامت وارث زمین شدند پس تو نیز صبر کن که عاقبت از آن متقین است.»

این اطلاعات درست که موجب روشن‌گری مردم می‌شود توسط انبیاء به مردم اطلاع داده می‌شود.

«قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ: به راستی شما را روشنگری هایی از سوی پروردگارتان آمده است.» (104 / انعام)

راه پیام رسانان الهی که بر اساس «وحدت و هماهنگی» است با «بصیرت» طی می شود.

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ: ای پیامبر بگو این است شیوه من. شما را بر اساس بصیرت به سوی خدا دعوت می کنم من هم و هر کس که تابع من است و پاک و منزّه است خدا که من هرگز از مشرکین نیستم.» (108 / یوسف)

آشنا کردن مردم با حقوق و تکالیف

پیام رسانان الهی با ارائه اطلاعات موردنیاز جامعه، انسان ها را نسبت به «حقوق و تکالیف» خود آشنا می نمودند تا آنها با شناخت حقوق و تکالیف خود از مسیر حق و عدل خارج نشوند زیرا «حق و تکلیف» رابطه متقابل دارند.

ص: 48

در سوره بقره آیه 228 می فرماید:

«وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ: وَفِي ذَلِكَ لَعَلَّ بَعْضَ الَّذِينَ ظَلَمُوا يَعْلَمُونَ» (228 / بقره)

حق تکلیف در نظام الهی بر اساس عدالت استوار است و انبیای الهی در قالب های گوناگون این حقوق و تکالیف را جهت برقراری عدالت در جامعه انسانی بیان می کنند و به انسان ها گوشزد می کنند. این حقوق بر اساس مصلحت خالق حکیم است و با یکدیگر رابطه ای متقابل دارند آن چنان که حق مردم بر خورداری از نعمت هدایت، دانایی، عقل، عدالت، آزادی، آگاهی، حیات طیب و معقول، بصیرت، تعلیم و ... می باشد. وجود الگوهای الهی جهت اطلاع رسانی انسان ها ضروری است به همین لحاظ همه انبیا، الگوهای واقعی عصر و زمان خود و همه عصرها می باشند.

ص: 49

دسته بندی ضرورت های اطلاع رسانی بر اساس آیات قرآن

با توجه به بررسی آیات کریم پیرامون انبیاء و رسولان الهی در قرآن مجید بیش از 22 عنوان به شرح زیر دسته بندی گردید:

1- بیان حق و مخلوط نکردن حق و باطل: 42 / بقره، 32 / محمد

2- دادن اطلاعات بر اساس منابع موثق و مستند: 70 / احزاب، 6 / حجرات، 56 / انبیاء، 3 / قصص، 3 / یوسف

3- هدایت مردم از ظلمات به نور: 1 / ابراهیم

4- معرفی خالق در قالب توحید و معاد: 64 / عنکبوت، 11 / اعراف

5- خنثی نمودن اطلاعات کذب: 27 / یوسف

6- عدم ایجاد اختلال در امر اطلاع رسانی در هستی: 44 تا 47 / حاقه

7- ارائه اطلاعات به منظور معرفی الگو: 21 و 45 / احزاب، 4 / قلم

ص: 50

8- پیشگیری از ارائه اطلاعات ناقص و بیهوده: 6 / لقمان، 5 / قصص، 33 / اعراف

9- پیشگیری از شیوع شایعه: 6 / لقمان

10- پیشگیری از تحریف و سوء استفاده از اطلاعات: 148 / اعراف، 41 / مائده، 5 / یوسف

11- غفلت زدایی از انسان ها: 31 / یوسف

12- عبرت آموزی و پندگیری از تاریخ: 3 و 4 / فصلت، 70 / توبه

13- ایجاد رشد در نسل ها: 4 / قمر، 5 / تغابن

14- توسعه بصیرت و معرفت و علم: 40 / نحل، 108 / یوسف، 104 / انعام 203 / اعراف

15- توسعه تعقل انسان ها: 9 / آل عمران، 3 / ملک

ص: 51

16- تبیین هدف داری خلقت: 2 / ملک، 115 / مؤمنون

17- پیشگیری و مبارزه با جهل و نادانی: 6 / لقمان

18- طرح موضوعات موردنیاز انسان ها از گذشته، حال و آینده: 6 / هود، 26 تا 37 / اسراء

19- اطلاع رسانی به منظور آگاهی نسبت به حقوق و تکالیف: 2 تا 4 / طلاق، 228 / بقره

20- هدایت انسان ها به سمت فطرت الهی: 30 / روم

21- عدم اشکال در امر اطلاع رسانی به منظور رعایت حق دریافت اطلاعات برای همه مردم: 228 / بقره

22- توسعه افق دید جهان بینی انسان ها: 1 تا 23 / دهر

ص: 52

از جمع بندی محورهای استنتاج شده از آیات می توان موارد ذیل را به عنوان محورهای عمده «اهمیت و ضرورت اطلاع رسانی انبیاء» مطرح نمود.

ارائه اطلاعات به منظور بیان و معرفی حقایق با اولویت دانایی، آگاهی با حق، شناخت و بصیرت.

ارائه اطلاعات موردنیاز انسان ها از طریق منابع موثق و مستند با حق جستجو و شک نمودن.

ارائه اطلاعات به منظور رشد همه جانبه جوامع انسانی با رعایت اختیار و آزادی.

پیشگیری از ارائه اطلاعات ناقص و کذب.

پیشگیری از تحریف حقایق و عدم ارائه اطلاعات گمراه کننده.

ارائه اطلاعات به منظور بیان حوادث گذشته، حال و آینده.

اطلاع رسانی به منظور آگاهی از حقوق و تکالیف فردی و اجتماعی.

عدم اخلال در امر اطلاع رسانی به منظور رعایت حق دریافت اطلاعات برای همه مردم.

توسعه افق دید از سرای خاک تا آن سوی افلاک.

ص: 54

فصل دوم: اهداف اطلاع رسانی انبياء الهی از منظر قرآن

اهداف اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن

ص: 55

* اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن

اولین محصول بشری خالق هستی در جهان آفرینش، انسانی است که «خلیفه الله» است و مسجود فرشتگان و همسر او نیز از جنس او خلق می شود و بدین سان خلقت ادامه می یابد. خالق علیم با گزینش و تربیت صالحین و پاکان، آنان را واسطه و پیام رسان خود با بندگان قرار می دهد تا آنان با دریافت پیام و کسب اطلاعات لازم و مورد نیاز مسیر «حیات معقول» و «طیب» را بیان و راه طی نمودن سعادت و فلاح را به گونه ای عملی و الگویی به انسان ها نشان دهند.

اطلاع رسانی به منظور توسعه معرفت و شناخت

در سوره حجرات آیه 13 خداوند می فرماید:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ: ای مردم ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و

ص: 56

شما را شعبه ها و گروه ها قرار دادیم تا با یکدیگر به مقام معارفه برسید. با ارزش ترین شما نزد خداوند باتقواترین شماست».

آنچه از این آیه مبارکه استنباط می شود آن است که:

مبدأ تکوین و اصل خلقت همه انسان ها یکی می باشد که از این جهت بین هیچ کس فرقی وجود ندارد و هیچ برتری به این لحاظ وجود ندارد. نژاد، رنگ، زبان و قومیت وسیله برتری نمی باشد.

انسان ها دارای شعبه های گوناگون هستند که دارای مختصات و ویژگی ها و استعداد های مختلف می باشند که نبایستی وسیله مباهات و فخر فروشی شود.

در «لِتَعَارَفُوا» اشاره به تشکیل زندگی آگاهانه و با شناخت بین انسان ها می باشد.

بر اساس اطلاعات و شناخت و معرفتی که از استعدادها، مختصات و

ص: 57

نیروهای یکدیگر که در یک زندگی عادلانه و حیات معقول اجتماعی استفاده نمایند.

معارفه به معنای «معرفت» و عرفان حقیقی انسان ها با یکدیگر برای برخوردار شدن آنان از استعدادها و مختصات و نیروهای متنوعی است که به آنها عنایت شده است که این معرفت قطعاً بدون «اطلاعات» و «اطلاع رسانی» مناسب و به هنگام صورت نخواهد گرفت و شناخت حاصل نخواهد شد.

ملاک ارزش در این آیه «تقوا» می باشد که به عنوان عامل نگهدارنده ذات از

آلودگی های طبیعی و تمایلات حیوانی، خودخواهی، که مقدمه رسیدن به کمال انسانی است و مقدمه ای است برای رسیدن به صفات عالیله انسانی مانند صدق، اخلاص و حرکت در مسیر الی الله.

ص: 58

به طور کلی آنچه از این آیه کریمه به دست می آید:

خلقت انسان از یک مرد و زن است.

تنوع استعدادها، مختصات و ویژگی های فردی هر دو جزء غیر اختیاری می باشند.

«معارفه» و «تقوا» دو جزء اختیاری و کسب کردنی و قابل حصول می باشند.

دو جزء «معارفه» و «تقوا» عوامل صعود به قله های انسانی می باشند.

نه وسیله استثمار دیگران بلکه وسیله شناسایی و بهره مندی است نه تفاخر، اختلاف ها نیز قابل شناخت هستند و با ورود در حوزه شناخت فرد و کسب اطلاعات از استعدادهای خود و سایرین بر اساس تقوا با یک تکاپوی جدی می توان خود را به اوج استعدادهای مفید و ممتاز خود برساند، انسان ها بدین وسیله خواهند توانست بر اساس وحدت در نظام اجتماعی با یکدیگر به رقابت سازنده بپردازند (در خیرات مسابقه دهید).

ص: 59

وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّبُهَا فَاسْتَتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ: هر طایفه ای قبله ای دارد که خداوند آن را تعیین کرده است (بنابراین زیاد درباره قبله گفتگو نکنید و به جای آن،) در نیکی ها و اعمال خیر بر یکدیگر سبقت جوئید و هرجا باشید، خداوند شما را (برای پاداش و کیفر در برابر اعمال نیک و بد در روز رستاخیز) حاضر می کند، زیرا او بر هر کاری، توانا است. (148 / بقره)

«وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى: و در راه نیکی و تقوا با یکدیگر همکاری کنید» (2/مائده)

و زمینه تقویت یکدیگر را فراهم نمایند و «جامعه انسانی» را علاوه بر «خود» به سمت تعالی حرکت داده و ظرفیت های معنوی و روانی انسان ها را شکوفا نمایند و با «تقوا» در جامعه انسانی و حوزه وجودی خود امنیت ایجاد کنند و خود را از گناه و فجور بازدارند چون که «تقوا» میوه درخت «ایمان» است و با تقویت ایمان محکم تر می شود.

ص:60

اطلاع رسانی به منظور بیان اهداف و برنامه های خلقت

با توجه به اینکه اولین انسان در نظام هستی به عنوان «پیامبر» به عنوان رابط خدا با انسان گزینش شده است بیان کننده این مسأله است که از همان ابتدای خلقت با توجه به نیاز انسان خداوند، اهداف و برنامه های لازم را در هر مرحله در اختیار انسان ها

قرار داده است و با دادن اطلاعات مناسب انسان ها را در زمینه یک زندگی متعالی هدایت می نماید. به بیانی دانایی، کسب اطلاعات، جستجوی اطلاعات، انتقال اطلاعات و حتی پرسیدن و شک کردن را حق انسان می داند تا با آزادی به شناخت برسد. به راحتی اعتراض کند و سپس جواب بگیرد، پرسد تا به اطمینان برسد.

«فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ: پس اگر نمی دانید از اهل ذکر (و آگاهان) پرسید» (7 / انبیاء، 43 / نحل)

ص: 61

اطلاع رسانی به منظور از بین بردن شک و تردید و عدم آگاهی

مثلاً در آغاز خلقت در جریان حسادت فرزندان آدم با یکدیگر که منتهی به مرگ یکی از آنان می شود خداوند با نشان دادن و تصویرسازی عمل کندن زمین به منظور تفهیم بهتر توسط کلاغ به آن برادر نشان می دهد که چگونه جسد برادر خود را دفن نماید یعنی اطلاعات لازم و پیام خالق به صورتی کاملاً عملی توسط کلاغ به او آموخته می شود.

قرآن می فرماید: او بعد از مشاهده کار کلاغ گفت:

«قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوَاءَ أَخِي: وای بر من آیا من نتوانستم مثل این کلاغ باشم و جسد برادرم را دفن کنم» (31 / مائده)

یا در رابطه با حضرت ابراهیم که با خدا بحث می کند می فرماید:

«خدایا به من نشان بده که مردگان را چگونه زنده می کنی، فرمود: مگر ایمان نیاورده ای؟»

ص: 62

عرض کرد ایمان آورده ام اما می خواهم قلبم آرامش یابد. فرمود: در این صورت چهار نوع از مرغان را انتخاب کن و آنها را قطعه قطعه کن سپس بر هر کوهی قسمتی از آن را قرار بده بعد آنها را بخوان به سرعت به سوی تو می آیند و بدان خداوند قادر و حکیم است.» (260 / بقره)

در این آیه خالق هستی با «نشان دادن»، تردید حضرت ابراهیم را برطرف می نماید و معاد را به صورت کاملاً عملی به او نشان می دهد. سؤال حضرت ابراهیم از خداوند برای «دیدن» بوده اگرچه او به زنده شدن مردگان و قدرت پروردگار عالم ایمان دارد. این نحوه اطلاع رسانی خالق به ابراهیم علیه السلام تردید او را برطرف می کند و آرامش خاطر پیدا می کند. ضمناً امر اطلاع رسانی را به صورت پرسش و پاسخ انجام می دهد. انبیا و رسولان الهی به منظور تبیین اهداف و برنامه های خالق هستی و متناسب با نیاز انسان ها اطلاعات مناسب را از طریق وحی در اختیار آنها قرار می دادند.

مثلاً در آیه 21 سوره بقره می فرماید:

ص:63

اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ: پروردگاری را بپرستید که هم شما و هم پیشینیان شما را خلق کرد شاید متقی شوید» یعنی نیاز به شناخت

صلی الله علیه و آله خدای واحد و نفی خدایان دروغین و بدین وسیله جلو اطلاعات دروغ گرفته می شود.

و در سوره جمعه آیه 8 به سه واقعیت اشاره می کند:

اولاً امکان فرار از مرگ وجود ندارد.

ثانیا کراهت از مرگ به خاطر کراهت از لقاء الله است.

ثالثا هیچ کدام از اعمال بندگان از علم خدا بیرون نیست.

و خداوند آنها را از نتیجه اعمالشان باخبر می کند. یعنی پیامبر «اطلاعات صحیح» در رابطه با مرگ را به مردم اطلاع می دهد.

و در سوره شوری آیه 53 «صراط مستقیم» را بیان می کند همان راه خدایی «که تمام آنچه در آسمان ها و زمین است از آن اوست» و هشدار می دهد که «آگاه باشید بازگشت

همه چیز به سوی خدا است.»

و در آیه 2 سوره بقره می فرماید: «ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ: این کتاب با عظمت که در حقانیت و اصالت آن هیچ تردیدی نیست تنها افرادی را هدایت می کند که متقی هستند.»

و یا در آیه 92 سوره انعام می فرماید: «وَ هَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقٌ لِّلَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِيُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَن حَوْلَهَا وَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَىٰ صِدْقِهِمْ يُحَافِظُونَ: قرآن یکی از کتب آسمانی است که از ناحیه خدا نازل شده و ساخته ذهن هیچ انسانی نیست و تمام نشانه هایی که در کتب پیشین آمده بر قرآن تطبیق می کند و هدف آن است که مردم مکه و اطراف آن را بترسانی» و سپس می فرماید: «مؤمنین به آخرت آن هایی هستند که از نمازشان محافظت نمایند.»

ص: 65

اطلاع رسانی به منظور زدودن ناپاکی ها و گمراهی ها با حق مشارکت و تعاون افراد

در آیات 10 و 13 سوره صف می فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ: «ای افرادی که ایمان آورده اید آیا شما را به تجارتی راهنمایی کنم که شما را از عذاب دردناک رهایی بخشید؟»

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ: به خدا و رسول او ایمان بیاورید و در راه خدا با اموال و جانهایتان جهاد کنید این برای شما بهتر از هر چیز است».

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ: اگر به خدا و رسولش ایمان آورید و در راه او جهاد کنید خدا

تمام گناهانتان را می آمرزد و چون از هر ناپاکی پاک شدید آن وقت لایق دخول در باغ های بهشت خواهید شد» و بدین وسیله اطلاعات صحیح و کامل به مردم داده می شود و راه

ص: 66

رسیدن به سعادت بیان می گردد.

سپس در ادامه آیه به یک خبر و پیش گویی می پردازد و آن:

«نعمت دیگری که آن را دوست دارید به شما می بخشد و آن یاری خدا و پیروزی نزدیک است.»

در آیه 2 سوره مائده مردم را دعوت می کند در نیکی ها (برّ) و اجتناب از بدی ها (تقوا) یکدیگر را یاری کنید.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحِلُّوا شَهْرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَ إِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا

يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ»

یعنی بدون ملاحظات شخصی، نژادی، خانوادگی مردم را به نیکی و

ص: 67

تقوی دعوت می کند و تعصبات غیرالهی را از انسان ها دور می کند.

یعنی اطلاعاتی را که در جهت رشد و آگاهی های فرد و جامعه لازم است در اختیار آنها قرار می دهد تا بدین وسیله با تربیت انبیاء از گمراهی و ضلالت نجات یابند و با دادن «حق تعاون» و «مشارکت» به انسان ها آنها را به تعامل انسانی با یکدیگر دعوت می کند.

در سوره جمعه آیه 2 می فرماید:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ

الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ: او کسی است که در میان مردم بی سواد رسولی از جنس خود آنها مبعوث کرد تا آیاتش را بر آنها بخواند با آن که رسول نیز مانند خودشان امی بود و سپس آنها را از هر گونه شرک و کفر و انحراف پاک نماید و به اخلاق و اعمال فاضله و صالحه عادتشان بدهد و سپس به آنها تعلیم بدهد.»

ص: 68

تسهیل اطلاع رسانی به منظور زدودن ناپاکی ها و گمراهی ها

کار رسول الهی خواندن و دعوت کردن است و اطلاع رسانی و زدودن ناپاکی ها و گمراهی ها و از طرفی به جای آن پاک کردن و علم آموزی، از طرفی قرآن که کتاب اطلاع رسانی و پیام خالق است جهت درک حقایق عالیه و مقاصد بلند آن را در قالب الفاظی شیرین، جذاب بدون پیچیدگی و آسان بیان می کند تا همه مردم به قدر فهم خود از آن بفهمند و به وسیله آن متذکر شوند. یعنی تفهیم و «تسهیل امر اطلاع رسانی»

به منظور رشد دانایی.

در آیه 17 سوره قمر می فرماید:

«وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ: با اینکه ما قرآن را برای تذکر آسان ساختیم آیا کسی هست که متذکر شود؟»

رسولان و انبیای الهی کار پیام رسانی را با شفافیت انجام می دادند و مهم ترین وظیفه آنها ابلاغ پیام بوده است.

ص: 69

اطلاع‌رسانی به منظور ابلاغ پیام‌ها با زبان فصیح

در سوره مائده آیه 99 می‌فرماید:

«مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ: پیامبر هیچ مسئولیتی به جز ابلاغ رسالت و رساندن دستورات خدا ندارد»

آن‌ها کار پیام‌رسانی و اطلاع‌رسانی را با زبان و بیانی فصیح و روشن انجام می‌دادند.

در داستان حضرت موسی در سوره قصص آیه 34 حضرت موسی جهت رفتن به نزد فرعون و ابلاغ پیام از خداوند درخواست می‌کند که برادرش هارون را با او بفرستد چون که او از لحاظ بیان بهتر از او و فصیح‌تر صحبت می‌کند تا به او کمک کند.

«و برادرم هارون زبانش از من فصیح‌تر است او را همراه من بفرست تا یاور من باشد و مرا تصدیق کند می‌ترسم مرا تکذیب کنند و این کار بزرگ به انجام نرسد.»

ص: 70

در سوره طه آیات 25 تا 28 از قول موسی علیه السلام می فرماید:

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي: پروردگارا سینه ام را گشاده ساز و عقده ای را که نمی گذارد دیگران

سخنان مرا بفهمند از زبانم باز کن تا فصیح و بلیغ و رسا و گویا سخن گویم.»

بهبودی عقاید و باورها

همه تلاش انبیا و رسولان الهی در اطلاع رسانی «بهبودی عقاید و باورها» و زدودن فساد و تباهی بوده است.

در سوره بقره آیه 11 می فرماید:

«وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ: وقتی به آنها گفته می شود که در زمین فساد نکنید می گویند ما فقط اصلاح کننده ایم آگاه باشید اینان همان مفسدانند اما نمی دانند.»

ص: 71

غفلت زدایی

زدودن «غفلت» از انسان ها در قالب آیات گوناگون از رسالت های انبیای الهی بوده است.

در سوره یوسف آیه 3 خداوند به پیامبر می فرماید: «از طریق وحی بهترین قصه ها را برایت بازگو می کنیم و تو قبل از بازگویی این قصه ها نسبت به آنها از غافلان بودی.»

عبرت گیری

و در واقع هدف اصلی این پیام رسانی «عبرت گیری» است.

در آیه 111 سوره یوسف خداوند می فرماید:

«لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ: به درستی در سرگذشت یوسف و برادرانش درس های بزرگ و عبرت های آموزنده برای همه متفکران است.»

ص: 72

مقابله با تحریف حقایق

آنچه در جامعه در مقابله با اطلاع رسانی انبیاء صورت می گرفت تحریف کردن آیات و کلماتی بوده است که موافق میل آنها نبوده است یعنی معیار پذیرش احکام و اطلاعات رسولان «حق بودن» آنها نبوده بلکه «موافقت» آنها با امیال نفسانی ایشان بوده است.

در آیه 41 سوره مائده می فرماید: «يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ: آنها آیاتی از کلام الله را که مخالف میل آن هاست تحریف می کنند.»

مقابله با نشر اخبار دروغ

گوش دادن آنها به پیام الهی نیز به خاطر ساختن اخبار کذب و شایعه بوده است لذا

خداوند به پیامبر وضعیت آنها را هشدار می دهد. در آیه 42 سوره مائده می فرماید:

«سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْأَلُونَ لِللَّسُخْتِ: به سخنان تو گوش می دهند اما نه برای آن که

آن‌ها در مقابل آن پیام‌ها اقدام به نشر اخبار دروغ می‌کنند در داستان حضرت یوسف در آیه 77 برادران وقتی باور کردند که بنیامین دست به سرقت زده برای تبرئه خود اینچنین گفتند:

«قَالُوا إِنْ يَسْرِقُ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَبْنَا: اگر او امروز پیمانۀ پادشاه را دزدیده خیلی جای تعجب نیست برای اینکه او قبلاً برادری داشت که مرتکب دزدی شد.»

نشر اخبار دروغ از روش‌های مقابله با اطلاع‌رسانی انبیا بوده است. در داستان حضرت یوسف در آیه 27 وقتی حضرت یوسف در برابر توطئه زلیخا و تحریک غیرت

عزیز مصر قرار می‌گیرد که می‌گوید یوسف قصد سوئی درباره من داشته یوسف علیه السلام با صراحت پرده از روی ماجرا برمی‌دارد و می‌گوید:

«قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي: او نسبت به من قصد کرد و با اصرار و التماس مرا به سوی

خود خواند.» و بدین وسیله نیاز به داشتن حقیقت در جامعه را پاسخ گویی می کند. و با فریب کاری مبارزه می کند.

حل اختلاف

انبیای الهی بر اساس اطلاعات موثق، وظیفه حل اختلاف بین مردم را به عهده دارند. آنها با قانون و مقررات الهی بعد از آن که از روش های بیم دهی و بشارت استفاده می نمایند با احکام الهی به حل تضادها و کشمکش ها پرداخته و به آن پایان می دهند.

یعنی اطلاع رسانی انبیا سبب برطرف شدن جهل مردم و پی بردن و درک حقایق گردید.

برقراری و حفظ عدالت

اما اگر کسانی راه کفر را انتخاب کنند و در گمراهی بمانند و به حقوق مردم زیان رسانند جهت حفظ اجتماع و منافع جمعی با قوانین الهی درصدد حل آنها برمی آیند و با حفاظت از حقوق اجتماعی و فردی، جامعه ای بر اساس عدالت و قسط را بنیان گذاری

ص: 75

می کنند. در سوره حدید آیه 25 می فرماید:

«لَقَدْ آتَيْنَا لَنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ: به راستی ما پیامبران خود را با دلایل آشکار فرستادیم و با آنها کتاب و میزان (حق و باطل) نازل نمودیم تا مردم به عدل و انصاف برخیزند آنان زمینه سازان و برپا کنندگان عدالت بین مردم هستند.»

در سوره شوری آیه 15 می فرماید:

«وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ: من مأمورم که میان شما عدالت برپا کنم.»

و در سوره نساء آیه 125 می فرماید:

«برپا کنندگان عدل و داد باشید.»

در نظام انبیای الهی عدالت «رفتار» مطابق با قانون است که بر جهان هستی حکومت می کند و در راه برپایی عدالت حتی کینه توزی و خصومت هم نمی تواند سد راه عدالت گردد.

ص: 76

«و البته نباید دشمنی عده ای از شما را بر آن دارد که عدالت نکنید دادگری کنید که آن به «تقوا» نزدیک تر است.» (81 / مائده)

دسته بندی آیات در رابطه با اهداف

از بررسی آیات در رابطه با اهداف اطلاع رسانی موارد ذیل استخراج گردید:

اطلاع رسانی به منظور ابلاغ اهداف و برنامه ها: 67 / مائده، 6 / لقمان، 11/یوسف، 92/انعام، 36 / نحل، 53 / شوری، 42 / نجم، 7 / جمعه، 26 / بقره، 26 / اسراء

اطلاع رسانی به منظور بالابردن اطلاعات: 52 / حج، 11 / یوسف

اطلاع رسانی به منظور برقراری قسط و عدل: 25 / حدید، 8 / مائده، 152/انعام

اطلاع رسانی به منظور بهسازی عقاید و باورها: 23 / فرقان، 46 / نحل، 3 / توبه، 11 12 / بقره

ص: 77

اطلاع رسانی به منظور حل اختلافات: 213/بقره، 46/انفال، 159/آل عمران

اطلاع رسانی به منظور شناخت آیات الهی، بینات و براهین: (105 و 106/ آل عمران، 164 / بقره، 19 تا 25 / روم، 32 / مائده، 101/اعراف، 87و92/بقره

اطلاع رسانی به منظور شناخت گمراهی ها و نجات از آن: 101 / جمعه، 69 / شعراء، 71 / یونس

اطلاع رسانی به منظور تزکیه و تعلیم: 1 تا 2 / جمعه، 151 / بقره

اطلاع رسانی به منظور حکمت آموزی: 17 / قمر، 2 / اعراف، 48 / شوری

اطلاع رسانی به منظور یادآوری و ذکر: 151 / بقره

اطلاع رسانی به منظور پیام رسانی شفاف: 99 / مائده، 34 / قصص،

25 / طه، 22 / دخان

اطلاع رسانی به منظور تبیین پاکی ها و ناپاکی ها: 157 / اعراف

ص: 78

اطلاع رسانی به منظور دفع فتنه دشمن: 43 / سبأ، 69 / یس

اطلاع رسانی به منظور رشد آگاهی و علم و شناخت: 53 / شوری، 52 / حج، 122 / توبه

اطلاع رسانی به منظور تکمیل اهداف و برنامه های انبیا و رسولان قبل: 3 / مائده

اطلاع رسانی به منظور اتمام حجت. 165 / نساء

اطلاع رسانی به منظور عبرت گرفتن و پند دهی: 111 / یوسف، 70 / توبه، 5 / تغابن، 53 و 36 / نازعات، 4 / قمر

اطلاع رسانی به منظور رشد معنوی: 97 / مریم، 1 تا 2 / نحل، 47 و 45 / احزاب، 3 و 4 / فصلت

اطلاع رسانی به منظور غفلت زدایی: 3 / یوسف

اطلاع رسانی به منظور ارائه مطالب حق: 55 / انبیاء

ص: 79

اطلاع رسانی به منظور مقابله با تحریف: 41 / مائده

اطلاع رسانی به منظور مقابله با شایعه سازی و اخبار دروغ: 41 تا 42/مائده، 77/یوسف، 6/لقمان، 27/یوسف، 16/نور

اطلاع رسانی نسبت به نیازهای ثابت انسانی نه بر فرم و شکل و کیفیت: 3 / مائده، 80 / نحل، 31 / نور، 4 / انفال، 219 / بقره، 157 / اعراف، 26 / نور، 132 و 133 / بقره

جمع بندی

از جمع بندی موارد ذکر شده اهداف اطلاع رسانی به صورت زیر تلخیص می گردد.

نتیجه و جمع بندی

اطلاع رسانی به منظور بیان اهداف و برنامه ها

اطلاع رسانی به منظور ارتقای همه جانبه جامعه

اطلاع رسانی به منظور رشد آگاهی های فرد و جامعه

ص: 80

اطلاع رسانی به منظور غفلت زدایی

اطلاع رسانی به منظور جلوگیری از تحریف حقایق

اطلاع رسانی به منظور پاسخ گویی به نیازهای خبری و معرفتی جامعه

اطلاع رسانی به منظور ایجاد اعتدال در جامعه و برپایی قسط و عدل

اطلاع رسانی به منظور برخورداری از حیات معقول و طیب

ص: 81

فصل سوم: شیوه های اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن

شیوه های اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن

ص: 83

انبیای الهی با توجه به شرایط زمان و مکان خود شیوه های گوناگونی را در ابلاغ پیام و اطلاع رسانی نسبت به مردم اتخاذ می نمودند.

اطلاع رسانی تدریجی به مخاطبین

رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله که کل قرآن مجید به یک باره بر قلب مبارک ایشان نازل شد، اما اطلاع رسانی ایشان به مردم به امر پروردگار و به صورت تدریجی بوده است. نحوه ابلاغ وحی با توجه به ضرورت ها و نیازها و بسا اوقات در قالب سؤالاتی که توسط مردم از پیامبر به عمل می آمد صورت می گرفت. فرشته وحی بر پیامبر نازل و آیات الهی را بر ایشان ابلاغ می نمود. در سوره مبارکه اسراء آیه 106 می فرماید: «ما

قرآن بر تو نازل کردیم که به صورت آیات جدا از هم می باشد تا آن را تدریجا بر مردم بخوانی و به طور قطع ما قرآن را تدریجی نازل کردیم.»

این روش اطلاع رسانی هم پاسخ گوی نیازها و رویدادهای مردم می باشد و هم فهمش برای آنان آسان می باشد. یعنی در این مسأله به قابلیت پذیرش مخاطبین و دریافت کنندگان پیام توجه و اطلاع رسانی یک باره صورت نمی گیرد به فرموده رسول خدا صلی الله علیه و آله به قدر عقل مردم با آنها سخن می گویند و از طرف دیگر با توجه به حوادث جاری و نیازهای کوتاه مدت و بلند مدت آیات به صورت تدریجی نازل گردیدند.

اطلاع رسانی با دلایل روشن

پیام رسانان الهی جهت ابلاغ پیام خود به مردم به تعبیر قرآن مجید از «بینه» یا

«بیّنات» و «آیه» استفاده می کردند.

لفظ آیه در قرآن بر همه مخلوقات و کائنات از جاندار و بی جان و به همه پدیده ها و جریانات و حوادث طبیعی گفته می شود. زیرا هر کدام نشانه قدرت و حکمت آفریدگار می باشند.

ص: 85

در سوره روم آیه 19 تا 25 آفریدن انسان از خاک و پراکنده شدن در روی زمین بیان شده و این که آنها را جفت آفریده تا با یکدیگر انس بگیرند و آرامش خاطر پیدا کنند و میانشان دوستی و دلسوزی ایجاد فرموده است. خلقت آسمان و زمین، اختلاف زبان ها، رنگ ها، شب و روز، برق که موجب ترس یا طمع می شود، نازل شدن باران که زمین های مرده را زنده می سازد را «آیات الهی» می داند.

قرآن، شناخت آیات الهی، برای مردمی که فکر، عقل، علم و گوش شنوا دارند را

میسر می داند.

ابلاغ پیام و اطلاع رسانی را قرآن مجید توسط «آیه» و یا «بینه» می داند و مکرر ما را به تأمل در آنها دعوت می کند: «غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ» (73 / اعراف) «قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ» (85 / اعراف) «قَالَ إِنَّ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا» (106 / اعراف).

لفظ آیه و بینه و آیات و بینات مکرر در قرآن تکرار شده است.

ص: 86

در سوره بقره آیه 164 می فرماید: «إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَع النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصَوَّرَ رِيْفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ»: همانا در آفرینش آسمان ها و زمین و اختلاف شب و روز و کشتی هایی که در آب دریا به سود مردم در حرکتند و آبی که خدا از

آسمان نازل کرده و با آن زمین را پس از مرگ زنده نموده و انواع جنبندگان را در آن گسترده و نیز در تغییر مسیر بادهای و ابرهایی که در میان زمین و آسمان معلق می باشند نشانه هایی از یگانگی خداست برای مردمی که عقل دارند.»

در این شیوه اطلاع رسانی، ضمن توجه انسان ها به عالم طبیعت همه آنها را اموری می داند که محتاج خالق و صانع می باشند. بر مجموعه این مخلوقات یک نظام حاکم است و یک نظم و تدبیر بر آنها حکومت می کند. این شیوه اطلاع رسانی ضمن توجه به

علل طبیعی که همگی مخلوق خالق هستند، حرکت کشتی را نیز که با فعل و اراده انسان صورت می‌گیرد، منتسب به خدا داند که این‌ها همه از خداوند عالم است.

«وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ» (64 / نور) «إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ: و او بر هر چیز قادر است» (35 / فاطر)

خالق عالم هستی، انبیا را از طریق وحی به کل نظام هستی آگاه نموده و برای هدایت انسان‌ها به آنها «بینات» می‌دهد.

«بینات» حجت را بر همه مردم تمام می‌کنند و برای هیچ کس عذری برای نپذیرفتن نمی‌گذارند.

اطلاع‌رسانی با بهره‌گیری از عقل، بصیرت و آگاهی

علاوه بر آیات و بینات، خالق هستی پیام‌ها را به گونه‌ای به رسولان خود ابلاغ می‌نماید که انسان‌ها با «عقل طبیعی» و «فطرت الهی» خود قادر به درک و پی‌بردن به مبانی و اصول «آیات و بینات» باشند لذا با روش‌های استدلال عقلی و برهان‌های

گونگون منطقی به احساس نیازمندی به «دانستن» پاسخ گویی می نماید و در این راستا

روشنگری هایی از جانب پروردگار صورت می گیرد.

«قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ: به راستی برای شما روشنگری هایی از سوی پروردگار آمده است.» (104/انعام)

و در سوره انسان می فرماید:

«ما انسان را از نطفه آمیخته ای خلق کردیم برای اینکه او را امتحان کنیم و بیازماییم و به جهت این امتحان او را سمیع و بصیر قرار دادیم»

(2 / انسان)

اطلاع رسانی بر اساس بصیرت و آگاهی

اطلاع رسانی انبیا بر اساس بصیرت و آگاهی بوده است و راه خود را بر این اساس به مردم نشان می دادند. در سوره یوسف آیه 108 می

فرماید:

«ای پیامبر بگو این است شیوه من. شما را بر اساس بصیرت به سوی خدا دعوت

ص: 89

می‌کنم من هم و هر کس که تابع من است و پاک و منزّه است خدا، که من هرگز از مشرکین نیستم.» (11 / یوسف)

زمینه ساز وجود بصیرت و آگاهی بهره‌وری از قدرت تفکر و تعقل است که به کرات در اطلاع‌رسانی انبیا بر آن تأکید شده است.

اطلاع‌رسانی بر اساس دانائی و علم محوری

تأکید بر علم و ارزش‌گذاری به عالم از شیوه‌های اطلاع‌رسانی است که انبیای الهی بر آن تأکید ورزیده‌اند.

از منظر قرآن، اصلی‌ترین برتری انسان نسبت به سایر موجودات خلقت در آن

علمی است که خالق به او آموخته است. در سوره نمل آیه 15 می‌فرماید:

«ما به داود و سلیمان علم قابل ملاحظه‌ای بخشیدیم» (15 / نمل)

یعنی انبیا و رسولان الهی برای ابلاغ رسالت خود و اداره جامعه از ویژگی‌های

ص: 90

ممتاز علمی برخوردار بودند. خالق هستی انسان را به گونه ای خلق کرده است که از همان ابتدای آفرینش به او «اسماء» را یاد می دهد.

«وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا: و همه نام ها را به آدم آموخت» (31 / بقره)

و خشوع در برابر پروردگار و عظمت او را ویژه علمای می داند.

«إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ: فقط بندگان عالم در برابر خدا خشیت دارند.» (28 / فاطر)

اطلاع رسانی بر اساس یادگیری مادام العمر

با توجه به ارزش علم و آگاهی است که پیامبر آموختن را «مادام العمر» می داند و می فرماید:

«اطْلُبُ الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ: از گهواره تا گور دانش بجوی.»

بنابراین با ترغیب انسان ها به آموختن، رسالت انبیای الهی در زدودن جهل و

مبارزه جدی با آن بر اساس «دانی محوری» و یادگیری مادام‌العمر بوده است.

اطلاع‌رسانی شفاهی و چهره به چهره

انبیای الهی با توجه به ارزش‌گذاری انسان‌ها به عنوان افراد آگاه، اطلاع‌رسانی را به شیوه‌های «شفاهی» و یا از طریق «خواندن مکتوبات» و با دعوت از «اهل علم» انجام

می‌داده‌اند.

بیش از ده‌ها آیه قرآن که با «قُل» آغاز می‌شود همه اطلاع‌رسانی شفاهی است.

رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در سوره الرحمن آیات 3 و 4 می‌فرماید:

«خَلَقَ الْإِنْسَانَ، عَلَّمَهُ الْبَيَانَ: انسان را آفرید و به او بیان را تعلیم داد.»

یعنی انسان از بزرگ‌ترین نعمت‌ها برخوردار است که قادر است مفاهیم را با بیان منتقل کند و این از مهم‌ترین وجوه تمایز «انسان» با «حیوانات» می‌باشد.

انبیای الهی با انتقال مفاهیم در قالب‌های رو در رو به صورت فردی و گروهی به

ص: 92

صورت شفاهی می پرداختند و برای انتقال و رسیدن به فهم مشترک به فرد فرد انسان ها بها می دادند و ارزش قائل بودند.

اطلاع رسانی به شیوه کتبی

علاوه بر روش شفاهی اطلاع رسانی، استفاده از روش های کتبی برای انتقال اطلاعات توسط آنان صورت می گرفته است. قرآن مجید با قسم یاد کردن به «علم» می فرماید:

«ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ: نون. سوگند به قلم و آنچه می نویسد» (1 / قلم)

خدا به قلم و آنچه با قلم می نویسند سوگند یاد می کند از این جهت که قلم و نوشته از عظیم ترین نعمت های الهی است که خدا بشر را با آن هدایت کرده تا به وسیله آن حوادثی را که از دیده ها پنهان و یا آنچه در دل هاست ضبط و ثبت می کند و در موقع لزوم آن را حاضر سازد. تاریخ بشر را دانشمندان از زمانی می دانند که خط اختراع شده است.

ص: 93

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله برای انتقال مفاهیم و اطلاعات موردنظر نسبت به سران کشورهای بزرگ آن روزگار اقدام به ارسال نامه می نمودند.

در سوره نمل آیه 28 زمانی که سلیمان نبی می خواهد ملکه سبأ و قومش را هدایت نماید می فرماید: «این نامه مرا به سوی ملکه سبأ، و مردمش ببر و نزد ایشان بیفکن و خودت را کنار بکش. آن گاه از آنها دور شو بنگر چه پاسخ می دهند.»

و ملکه سبأ نامه را در برابر سران حکومتش مطرح می کند و می گوید:

«ای سران کشور نامه ای ارجمند به سوی من انداخته شده است.» (29 / سبأ)

اطلاع رسانی بر اساس مخاطب شناسی و زمان شناسی

در سوره فصلت آیه 3 نیز قرآن را کتابی می داند که آیاتش آن قدر تشریح شده

تا در خور فهم خوانندگان و شنوندگان بشود و آن را برای کسانی که می دانند قابل بهره برداری می داند. یعنی اهل علم باید در قرآن به

تدبر و تفکر و تعقل پردازند.

انبیای الهی در شیوه اطلاع رسانی به فهم و دریافت و نیاز مخاطبین توجه می نمودند پیامبر می فرماید:

«ما انبیای الهی، به اندازه عقل مردم با آنها صحبت می کنیم.»

با توجه به اهمیت فوق العاده زمان و ارزش آن در مکتب انبیا که قرآن «به عصر» و زمان سوگند یاد می کند در اطلاع رسانی، عصر و زمان و اقتضائات آن و سرعت آن مورد توجه بوده است.

از طرفی فرد باید به زمان و نیازمندی های آن آگاه باشد چون که عالم به زمان

زمانه به او هجوم نخواهد آورد.

«عالم به زمانه خویش، شبهات بر او هجوم نخواهد آورد.»

ص: 95

اطلاع رسانی در کم ترین زمان با توانایی و امانت

و از طرف دیگر، اطلاع رسانی با توجه به ارزش زمان و وقت، در کم ترین زمان ممکن صورت می گیرد. در سوره نمل زمانی که حضرت سلیمان به بزرگان می گوید کدام یک از شما توانایی دارید تخت ملکه را قبل از آن که آنها نزد من بیایند برای من بیاورید قرآن می فرماید:

«عفریتی از جن گفت من آن را پیش از آن که از جایست برخیزی نزد تو حاضر می کنم و من بر این بر این توانا و امینم. کسی که نزد او علمی از کتاب بود گفت من آن را پیش از آن که چشم خود را بر هم زنی نزد تو می آورم.» (27 / نمل)

اطلاع رسانی به شیوه پرسش و پاسخ و با حق تردید کردن

در اطلاع رسانی انبیاء، حق پرسیدن برای مخاطبین محفوظ بوده است. بسیاری از آیات با طرح سؤالات و با پرسش مردم شیوه اطلاع رسانی انبیا را مطرح نموده است. لذا بسیاری از آیات در جواب سؤالات و پرسش هایی است که

توسط مردم مطرح شده است.

ضمناً حق تردید کردن نیز در آیات مورد توجه قرار گرفته است.

در آیه 94 سوره هود می فرماید:

«فَإِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَسَلِّطُوا لِلَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ: و اگر در آنچه به سوی تو نازل کردیم تردید

داری از آنها که کتاب آسمانی پیش از تو را می خوانند سؤال کن، بدان که حق از جانب پروردگارت به سوی تو آمده است پس از تردیدکنندگان مباش» یعنی آنها به برقراری یک رابطه سؤال و جواب می پرداختند تا تردیدها برطرف گردد.

قرآن مجید در عین اینکه کتاب آموختن علمی مثل فیزیک، شیمی و یا اجتماعی و خانوادگی نمی باشد اما به تناسب نیاز انسان ها به مباحثی جدی در این موارد اشاره می کند. مانند امور علمی، اقتصاد، حکومت، اداره جامعه و ... و انبیای الهی خود از این

ص: 97

توانایی‌ها برخوردار بوده‌اند همچون یوسف علیه السلام، داود، سلیمان، موسی، عیسی، و... که قرآن به همه توانایی آنان اشاره دارد و بر اساس این توانایی به اطلاع‌رسانی اقدام می‌نمودند. مثلاً در سوره نمل آیه 88 به یکی از نکات اساسی علمی زمین‌شناسی اشاره می‌فرماید:

«وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ: و کوه‌ها را می‌بینی و آنها را ساکن می‌انگاری در حالی که مانند ابر در حرکتند.»

اطلاع‌رسانی با رعایت آزادی و اختیار

شیوه اطلاع‌رسانی انبیا بر اساس رعایت حق آزادی و اختیار انسان‌ها می‌باشد و این حد آزادی تا مرحله‌ای است که انبیاء که منادی وحدت‌خالق هستند می‌گویند:

«فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ: پس هر چه را غیر او می‌خواهید پرستید.» (15 / زمر)

و در مرحله عمل نیز می‌فرماید:

ص: 98

«اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ: هر چه می خواهید بکنید که او به آنچه می کنید بیناست.» (40 / فصلت)

عدم توسل به اجبار در اطلاع رسانی

یعنی در عین عدم اکراه و اجبار در پذیرش، انسان ها به شیوه ای رشد می کنند که خود کنترل کننده و نگهدارنده خود باشند لذا به پیامبر می فرماید:

«فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ، لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ: پس تذکر بده که تو صرفاً تذکر دهنده ای بر مردم سیطره نداری.» (21 و 22 / غاشیه)

ایمان با اجبار صورت نمی گیرد

«أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ: حال آیا تو مردم را مجبور می کنی که مؤمن شوند.» (99 / یونس)

رسالت آنها در اطلاع رسانی به مردم نسبت به اعمالی است که خلاف قوانین

ص: 99

الهی صورت می گیرد که در این صورت بازتاب و عکس العمل آن اعمال به خود انسان ها برمی گردد.

فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا: هرگز برای سنت خدا تبدیلی نخواهی یافت» (43/ فاطر)

«وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا: هرگز برای سنت خدا دگرگونی نخواهی یافت» (43/ فاطر)

اطلاع رسانی به شیوه بشارت و تذار

آنان از شیوه بشارت دادن و ترساندن در انتقال پیام ها استفاده می کنند. آیات متعددی از قرآن به این امر اشاره دارد که پیامبر را «بشیر و نذیر» می داند.

در سوره احزاب آیه 45 می فرماید:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا: ای پیامبر ما تو را شاهد و مژده رسان و بیم دهنده فرستادیم.»

رسولان برای اطلاع رسانی از بهترین روش ها در انتقال پیام استفاده می نمایند

ضمن ارائه راه خود که بر اساس بصیرت است.

«ای پیامبر بگو این شیوه من شما را بر اساس بصیرت به سوی خدا دعوت می کنم.»

اطلاع رسانی با شیوه پند و اندرز

مثل آیه 108 سوره یوسف

انبیای الهی کلام را هم به بهترین نحو با بهره گیری از شیوه های استدلالی، پند و اندرز و مثال و بالاخره جدال احسن و بدون منازعه، بیان می کنند. به همین لحاظ از

مثال های فراوان برای فهم مطالب استفاده می گردد. «وَلَقَدْ صَدَّرَفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ: به راستی در این قرآن برای مردم از هر گونه مثلی آوردیم.» (54 / کهف)

و نیز در سوره نحل آیه 125 می فرماید:

«ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ: با حکمت و سخن نیکو به راه پروردگارت دعوت کن و با آنها به روشی که نیکوتر است استدلال

ص: 101

و مناظره کن» و این شیوه ها بستگی به شرایط مخاطبین دارد که باید توسط پیام رساننده از آنها استفاده گردد.

اطلاع رسانی با ادب و اخلاق و پرهیز از هتک حرمت

در سوره اسراء آیه 53 می فرماید:

«به بندگان من بگو با یکدیگر به نحو پسندیده و بهترین وجه سخن بگویند»

با توجه به ارزش وجودی هر انسان در این شیوه کسی حق هتک حرمت حتی دشمنان خود را هم ندارد.

در سوره انعام می فرماید:

«وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ: شما مؤمنان به آنان که غیر خدا را می خوانند دشنام ندهید تا مبدا آنها از روی ستیزه جویی و نادانی خدا را دشنام گویند.» (108 / انعام)

ص: 102

لذا نحوه تعامل افراد حتی با کسانی که با عقاید فرد مخالف هستند نباید با بی حرمتی باشد.

در سوره حجرات آیه 11 می فرماید:

«لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا: هیچ قومی قوم دیگر را مسخره نکند چه بسا که آن قوم دیگر برتر باشند»

حتی از دادن لقب زشت به یکدیگر نیز باید افراد اجتناب کنند.

«وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ: لقب بد به یکدیگر ندهید» (11 / حجرات)

لذا تعامل افراد در جامعه باید بر اساس تقوایی باشد که هم در گفتار آنها را «کنترل» نماید. به نحوی که کلام آنها لغو و بیهوده نباشد بلکه کلامی درست و صواب باشد هم عمل آنها منتهی به عمل اصلاح گردد.

ص: 103

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا: ای مؤمنان تقوای الهی پیشه کنید و سخن صواب بگویید» (70 / احزاب)

لذا اطلاعات و کلام صواب باید بر اساس منابع موثق و مستند باشد.

در سوره حجرات آیه 6 می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا: ای مؤمنان اگر فاسقی خبری آورد درباره آن تحقیق کنید»

فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسَلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَ الْأُمِّيِّينَ ءَأَسَلَمْتُمْ فَإِنْ أَسَلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ: اطلاعات را بر اساس صحت و درستی آن بیان کنید اما از محاجه و مجادله بپرهیزید چون رسالت شما ابلاغ پیام صحیح است و اگر افراد روی برتابند تنها «ابلاغ پیام» به عهده رسول می باشد.» (20 / آل عمران)

اطلاع رسانی با پرهیز از کشمکش و نزاع

تعاملات اجتماعی افراد باید به گونه ای باشد که منتهی به نزاع و کشمکش

بین آنها نگردد. قرآن در سوره انفال نزاع و بازتاب آن را در جامعه به زیباترین شکل بیان می فرماید:

«وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ: و با هم نزاع نکنید که سست شوید و هیبت شما از بین برود.» (46 / انفال)

منازعه و کشمکش سبب می شود که ابهت افراد بشکند و اثرگذاری آنها از بین برود. لذا کلام باید محکم و استوار بوده و قابل فهم، با استفاده از استدلال محکم و منطقی باشد.

اطلاع رسانی به شیوه قابل فهم و خلاصه بودن کلام

در سوره طه آیه 28 خداوند از کلام موسی در برابر فرعون می فرماید:

«يَقْقَهُوا قَوْلِي: تا سخنم را دریابند.» (28 / طه)

برای این منظور روش اطلاع رسانی انبیا همراه با خلاصه گویی و موجزگویی

می باشد همچون روش برخورد حضرت موسی علیه السلام با فرعون که بارها در قرآن به آن اشاره می کند.

و از طرفی همراه با نصیحت در شرایطی که احتمال تأثیر دارد. در سوره اعراف آیه 62 می فرماید:

«أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ: پیام های پروردگار خویش را به شما می رسانم و اندرزتان می دهم و از خدا چیزها می دانم که شما نمی دانید.»

اطلاع رسانی به شیوه قصه گوئی و عبرت گیری

از روش های تأثیرگذار و جذاب قرآن مجید در ابلاغ پیام استفاده از قصه گوئی و بیان

زندگی واقعی گذشتگان به منظور عبرت گیری به شیوه طرح برشی از زندگی افراد قصه می باشد. این قصه ها به صورت داستان های خیالی نیستند بلکه واقعیت هایی هستند که اتفاق افتاده اند، برای مثال قصه یوسف علیه السلام که قرآن آن را «احسن القصص» می نامند.

ص: 106

«نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ: ما بهترین سرگذشت را به موجب این قرآن که به تو وحی کردیم بر تو حکایت می کنیم و تویی تردید پیش از آن از بی خبران بودی.» (3 / یوسف)

قصه و ماجرای زندگی موسی علیه السلام و فرعون و قوم بنی اسرائیل بیش از 70 مرتبه در قرآن تکرار شده است. در سوره یوسف آیه 111 می فرماید:

«لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولَى الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ: در سرگذشت آنان درس عبرتی برای صاحبان اندیشه است. این ها

داستان دروغین نبود بلکه با مفاد کتاب های پیشین منطبق است.»

اطلاع رسانی بر اساس تأیید اهداف و برنامه های انبیای گذشته

روش انبیا تأیید برنامه های انبیای گذشته بوده است نه معارضه با آنها که حاصل آن سرگردانی و سردرگمی مردم باشد فقط با توجه به ضرورت های زمانی و توسعه یافتگی بیشتر «و هذا كتاب أنزلناه مبارك مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ: و ما آن را نازل

ص: 107

کردیم، کتابی است پربرکت که آنچه را پیش از آن آمده تصدیق می کند.» (92 / انعام)

اطلاع رسانی جهت پیشگیری از شیوع اطلاعات کاذب و تحریف پیام

اطلاع رسانی انبیا جهت مقابله با کسانی بوده است که درصدد تحریف و تغییر

کلمات و آیات و تربیت انبیای الهی بوده اند. در سوره مائده آیه 30 می فرماید:

«يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ: آنها کلمات الهی را از مفهوم اصلی اش تحریف می کنند.»

هدف تحریف کنندگان و نشر دهندگان اطلاعات کاذب، بسا اوقات کاملاً حساب شده و با در نظر گرفتن اهداف تعیین شده جهت مبارزه روانی با مردم می باشد که در همین سوره آیه 41 به آن اشاره می شود.

«وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمِ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ: گروهی از یهودیان به سخنان تو گوش می سپارند تا دروغ ببندند. آنها جاسوسان گروه دیگرند که با خواست خودشان نزد تو نیامده اند. آنان سخنان را از مفهوم اصلی

ص: 108

اطلاع رسانی با طرح اخبار گذشته و حوادث آینده

لذا قرآن از طرفی سرگذشت گذشتگان را در قالب قصه های واقعی بیان می کند.

«نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ: ما داستان آنان را به حق بر تو بیان می کنیم» (13/کهف)

و از طرف دیگر ماجراهایی که در آینده ممکن است اتفاق بیفتد پیش گویی می نمایند مثلاً در سوره روم ضمن بیان شکست روم پیروزی نزدیک آینده آنان را پیش گویی می کند.

«غَلَبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ: رومیان مغلوب شدند. در نزدیک ترین نقطه این سرزمین ولی آنها پس از شکست شان به زودی پیروز خواهند شد.» (2 و 3 / روم)

در آیه 27 سوره فتح ورود بدون مشکل به مکه و مسجدالحرام مؤمنان را پیش گویی می کند.

«لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا: حقا خدا رؤیای پیامبر خود را راست گردانید که شما حتما به خواست خدا سر تراشیده و موی سر کوتاه کرده بدون هیچ ترسی با خاطری آسوده به مسجدالحرام وارد خواهید شد، پس خدا چیزهایی می دانست که شما نمی دانستید لذا پیش از آن پیروزی نزدیک را فراهم نمود.» (27/افتح)

در سوره قصص نیز ورود مجدد پیامبر به مکه را پیش گویی می کند.

«إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ: بی تردید همان که این قرآن را بر تو واجب کرد تو را به جایگاهت برمی گرداند.» (85 / قصص)

در سوره نساء آیه 26 خدا به پیامبر می فرماید که سنن پیشینیان را به شما ارائه می دهد و آنها را نسبت به راه و رسم آنها مطلع می کند.

«يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنْنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ: خدا می خواهد برای شما بیان کند

وراه و رسم پیشینیان را به شما ارائه دهد.»

در سوره تغابن نیز می فرماید:

«أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: «آیا خبر کسانی که پیش از این کافر شدند و سزای کارشان را چشیدند و عذابی دردناک خواهند داشت به شما نرسیده است؟» (5 / تغابن)

در سوره حشر آیه 4 پیشگویی آینده را می کند که قوم بنی نضیر به علت در افتادن با خدا و رسول خدا، آنان از وطنشان خارج می شوند و به صورت دسته جمعی تبعید می شوند.

اطلاع رسانی بر اساس حق و مخالفت با باطل

بیان گذشته، حال، و آینده در قرآن بر اساس حق گویی و واقع گویی است.

در سوره انبیا آیه 55 وقتی ابراهیم علیه السلام وضعیت گذشته و عملکرد نادرست و در گمراهی بودن آنان را بیان می کند آنها از پیامبرشان سؤال می کنند آیا تو سخن حقی برای ما آورده ای؟

ص: 111

«قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ: گفتند: آیا سخن حق را برای ما آورده ای یا از بازیگرانی؟» (55 / انبیاء)

اطلاع رسانی با جلب اعتماد مخاطبین

یعنی انبیای الهی از اعتماد مخاطبان خود با دادن اطلاعات سطحی منفعت طلبانه و اطلاعات نادرست سوء استفاده نمی کردند.

تلاش انبیا در دادن اطلاعات حق به لحاظ شکل گیری اعتقادات مردم و جلوگیری از غلبه و سلطه اطلاعات نادرست و انحرافی بوده است و از بازی با افکار مردم جلوگیری می نمایند.

بهره گیری از هنر در اطلاع رسانی

انبیای الهی ضمن بهره گیری از زیباترین بیان در ابلاغ پیام در قالب های هنری، کلام را به زیباترین وجه بیان نموده، و از همه زیبایی ها در انتقال پیام بهره می گرفتند. قرآن مجید که خود در فصاحت و بلاغت در اوج زیبایی است که به تعبیر قرآن هیچ کس قادر

به آوردن یک سوره مثل آن نمی باشد امر به خواندن آن به گونه ای زیبا می دهد.

«وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً» (4 / مزمل)

یعنی از هنر خوب خواندن و رعایت جوانب لازم در آن، بهره گرفتن و همچنین آیات را با تأمل و درنگ خواندن بهره گرفتن تا جاذبیت اطلاع رسانی بیشتر گردد مورد تأکید قرآن می باشد.

«وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً: وقرآنی که آیاتش را از هم جدا کردیم تا آن را با درنگ بر مردم بخوانی و آن را به تدریج نازل کردیم» (106 / اسراء)

نزول تدریجی قرآن به لحاظ آمادگی مردم در درک معارف و عمل به آیات می باشد.

آیات قرآن در هر قسمت با زیبایی هر مرحله برشی از زندگی انبیای الهی را بیان می کند و هیچ گاه تکرار آنها خسته کننده نمی باشد. «این کتاب با زبان عربی واضح بیان شده است.»

«وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ: این قرآن از سوی پروردگار جهانیان نازل شده» (192/شعراء)

«بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ: آن را به زبان عربی واضح نازل کردیم» (195 / شعراء)

بهره گیری از دسته بندی و طبقه بندی اطلاعات

در داستان یوسف علیه السلام که احسن القصص قرآن است زمانی که یوسف کودکی است و در عالم رؤیا ماجرای را می بیند و آن را برای پدرش نقل می کند. یعقوب پیامبر علیه السلام به او تأکید می کند که این رؤیا را حتی برای برادرانت نیز بیان نکن چون آنها برای تو توطئه خواهند کرد. یعنی اطلاعات با توجه به شرایط و با طبقه بندی باید به افراد منتقل گردد تا از آنها بهره برداری مناسب گردد و در جهت تخریب و تضعیف و تدارک توطئه از آن سوء استفاده نگردد. در سوره یوسف آیه 5 می فرماید:

«قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا: یعقوب گفت: پسرک

عزیزم، داستان رؤیای خود را برای برادرانت شرح مده، که برای تو توطئه می کنند.» (5/یوسف)

یعنی اگر اطلاعات طبقه بندی نداشته باشد موجب افشای اسرار و اخبار مهم می شود. و افراد مریض، خائنین و بدخواهان از آن سوء استفاده می کنند.

رعایت حریم خصوصی و محافظت از حریم اجتماعی

در اطلاع رسانی انبیا مردم را به رعایت حریم خصوصی افراد وادار می کردند و از تجسس در زندگی شخصی آنان، مسخره کردن، غیبت کردن، القاب زشت به یکدیگر دادن و بالاخره داشتن سوءظن و گمان بد نسبت به یکدیگر باز می داشتند.

در سوره حجرات که پر از مفاهیم ارزشمند اخلاقی است این موارد را با بیانی

بسیار زیبا و دلپذیر اشاره می فرماید:

اولین فراز از آیه مبارکه 11 در سوره حجرات به مسخره نکردن و استهزاء یکدیگر امر می کند.

ص: 115

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ: ای کسانی که ایمان آورده اید نباید قومی قوم دیگر را استهزاء کند» (11 / حجرات)

و در قسمت دیگر از بردن لقب زشت به یکدیگر منع می فرماید:

«وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ: و یکدیگر را مورد طعن و عیب جویی قرار ندهید و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد مکنید.»

اجتناب از ظن و گمان بد

و در آیه مبارکه 12 همان سوره می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ: ای کسانی که ایمان آورده اید از بسیاری گمان ها بپرهیزید چراکه پاره ای از گمان ها گناه است» مسلماً رعایت این امر در اطلاع رسانی بسیار مهم و اثرگذار است و در ادامه به یک عیب اخلاقی که وجود آن در جامعه سبب می شود که اموری را که افراد قصد پنهان کردن آن

ص: 116

را دارند فرد به قصد خبرداری شدن آن را پیگیری کند و سپس آشکار نماید.

عدم تجسس و غیبت از یکدیگر

لذا قرآن می فرماید:

«وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَّ بَعْضُكُم بَعْضًا: در کار دیگران تجسس نکنید و کسی از شما

غیبت دیگری را نکند.»

در بحث غیبت آثار اجتماعی آن در هنگام ظاهر شدن آن سبب می گردد. روابط افراد و مجموعه ها را متلاشی سازد و این امر خسارت بزرگی برای جامعه به وجود می آورد.

با توجه به همه ارزشی که انبیا برای انسان و تکریم او قائل هستند غیبت و تجسس پایه های کرامت انسانی را متزلزل می کند و موجب می گردد افراد علی رغم تأکید انبیا بر یک ارتباط سالم با یکدیگر، به دلیل عدم اطمینان، افراد میزان ارتباط و تعاملات فردی اجتماعی را کاهش دهند و با یکدیگر انس و الفت برقرار نمایند و از هم

ص: 117

کاملاً فاصله بگیرند. آشکار کردن بدی های فرد که خدا آن را پنهان کرده است سبب می شود همکاری، تعاون و مشارکت افراد کاملاً کاهش یابد و این امر قطعاً به ضرر فرد و جامعه می باشد.

در حالی که در این آیه، امر به عدم تجسس شده است، اما وقتی اطلاع آورنده و خبر دهنده فرد با سلامتی نباشد دقیقاً باید اطلاعات و اخبار او واریسی گردد تا موجبات آسیب رساندن به جامعه را فراهم ننماید.

بررسی دقیق اخبار و اطلاعات منابع فاسق

در سوره حجرات آیه 5 می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصَدِّبُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ: ای کسانی که ایمان آورده اید اگر فاسقی برایتان خبری آورد نیک واریسی کنید تا مبدا به نادانی، گروهی را آسیب رسانید، آن گاه بر آنچه

ص: 118

کرده اید پشیمان شوید».

تقویت ارتباطات اجتماعی با اطلاعات دقیق و مستند

در اطلاع رسانی با پرهیز از عوامل ضد فرد و اجتماع و رعایت دقیق سند اطلاعات با توجه به اینکه افراد به لحاظ فطرت اجتماعی می باشند بایستی روابط آنان تقویت گردد.

لذا قرآن می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ: اِيْ اِفْرَادِيْ كِه اِيْمَان اَوْرده ايد به طور فردي و جمعي صبر كنيد و با يكدیگر مرتبط باشيد و از خدا پرهيز يد شايد رستگار شويد.» (200 / آل عمران)

يعني افراد بايد با رعایت ايستادگی و صبر در برابر حوادث و همچنين در برابر

دشمنان به طور دسته جمعي صبر و استقامت کنند و از طرفی جلو نفوذ دشمنان و

ص: 119

وسوسه های شیطانی آنان را با آمادگی کامل بگیرند تا گرفتار حملات غافل گیرانه دشمنان خارجی نگردند و بتوانند از همه مرزهای اعتقادی، فرهنگی و جغرافیایی خود دفاع کنند و این امر زمانی میسر است که رعایت امر تقوی بشود تا از هر خودخواهی ریاکاری، اغراض شخصی در ارتباطات به دور باشند و در این صورت به رستگاری می رسند.

مبارزه با خرافات و تعجر در اطلاع رسانی

پیام رسانان الهی ضمن پاسداشت ارزش های رسولان ماقبل خود با روش های خرافی و ضد عقلانیت از گذشته مبارزه کرده و مردم را از ارتجاع و سیر قهقرایی

باز می داشتند. در سوره آل عمران آیه 144 به مردم هشدار می دهد که اگر پیامبر از دنیا برود ایمانشان وابسته به شخص پیامبر نباشد و به عقب برنگردند و راه گذشتگان خود را دنبال نکنند.

ص:120

اطلاع رسانی فردی، خانوادگی، منطقه ای و جهانی

سلسله انبیای الهی با توجه به رسالتشان در اطلاع رسانی و دادن پیام، پس از دریافت اطلاعات از جانب خالق و بهره گیری از آنها در اصلاحات درون و برون خود سپس به اطلاع رسانی نسبت به خانواده می پرداختند و سپس این حلقه را به منطقه و سپس به جهان گسترش می دادند. آیین آنها که منتهی به خاتم الانبیاء حضرت محمد صلی الله علیه و آله گردید سبب نجات همگان است و مایه رحمت جهانیان.

«قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا: خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان ها و

سنگ ها است، نگاهدارید» (6 / تحریم)

«وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ: خویشاوندان نزدیک را انداز کن» (214 / شعراء)

و سپس رسالت بهشت به کسانی که پیام به آنها می رسانند.

«وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرْكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ: این قرآن به من وحی شده تا شما و تمام کسانی را که قرآن به آنها می رسد انداز کنم.» (19 / انعام)

ص: 121

«وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا: وَابْنُ كَوْنَهُ قُرْآنِي عَرَبِيٌّ بِرِ تَو نَازِلِ كَرْدِيمِ» (113 / طه)

«لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا: وَكَسَانِي رَا كَه اطراف مكه و حومه آن هستند انذار كني» (92 / انعام)

«وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ: وَ تورا جز به سوی همه مردم نفرستادیم» (28 / سبأ)

«وَ إِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَ لِقَوْمِكَ: ابْنِ قُرْآنِ مایه تذکر تو و قوم تو است» (44 / زخرف)

«قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ: ابْنِ قُرْآنِ است عربی برای قومی که می فهمند و درک می کنند» (3 / فصلت)

«وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ: وَ ما تورا جز برای همه مردم نفرستادیم تا آنها را بشارت دهی و بترسانی ولی اکثر مردم نمی دانند» (28 / سبأ)

«وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ: ما تورا جز برای رحمت جهانیان نفرستادیم» (107/انبیاء)

انبیای الهی افق دیدشان در اطلاع رسانی به تناسب رسالتشان بوده است. رسول مکرم اسلام که بشیر و نذیر برای همه مردم است و رحمت برای جهان افق دید مبارکش در تبلیغ کل زمین بوده است.

پیروان و شیفتگان انبیای الهی نیز با این نوع نگاه زمین را وسیع می بینند و خود را محدود به یک منطقه نمی دانند و اطلاع رسانی و پیام رسانی و اطاعت خدا را با افقی جهانی نگاه می کنند.

در سوره عنکبوت آیه 56 می فرماید:

«إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ: زمین و ملک من وسیع است»

همین نگاه به هستی سبب می گردد با پیروان و هم کیشان خود در سرتاسر عالم احساس برابری، برادری و همدلی داشته باشد و به اصطلاح «جهان وطنی» باشد.

ص: 123

محورهای شیوه اطلاع رسانی از منظر قرآن

از بررسی آیات قرآن کریم در رابطه با شیوه های اطلاع رسانی انبیا، موارد ذیل

استخراج گردید:

اطلاع رسانی بر اساس علم، دانایی، بینات و آیات: 40 / نمل، 105 و 106 / آل عمران، 164 / بقره، 8 / عنکبوت، 32 / مائده، 101 /

اعراف، 87 و 92 / بقره، 34 / غافر، 110 / مائده، 66 / غافر، 36 / اسراء

اطلاع رسانی با تقویت بصیرت: 203 / اعراف، 111 / یوسف، 46 / احزاب

اطلاع رسانی با سریع ترین حالت: 40 / نمل

اطلاع رسانی بر اساس پرسش و پاسخ: 94 / یونس

اطلاع رسانی به هنگام: 12 / هود

ارزش گذاری به آزادی و اختیار افراد انسان: 19 / زمر، 102 / بقره و یوسف، 32 / مائده

ص: 124

اطلاع رسانی با رعایت عدم اجبار: 156 / بقره، 3 / دهر، 8 / عنكبوت

اطلاع رسانی با پرهیز از منازعه: 46 / انفال

اطلاع رسانی با مجادله و محاجه احسن: 20 / آل عمران، 125 / نحل، 53 / اسراء، 46 / عنكبوت، 43 و 44 / طه، 106 / نساء

اطلاع رسانی نسبت به همه نیازهای روز: 88 / نمل، 177 و 178 / بقره

اطلاع رسانی با طرح اخبار گذشته و حوادث آینده: 33 / توبه، 27 و 28 / فتح، 49 / آل عمران، 2 / روم، 5 / تغابن، 85 / قصص، 49 / آل عمران، 128 / طه، 94 / توبه

اطلاع رسانی بر اساس انذار و تبشیر: 189 / اعراف، 45 و 47 / احزاب، 9 / احقاف، 1 و 2 / نحل، 87 / مریم

اطلاع رسانی با عدم کتمان اخبار و اطلاعات انبیای گذشته: 159 / بقره

اطلاع رسانی با احترام به مخاطبین و شناخت انتظارات آنان: 63 / مائده، 108 / انعام، 54 / زخرف، 86 / نساء

ص: 125

اطلاع رسانی بر اساس تمثیل: 21 24 / حشر، 33 / فرقان

اطلاع رسانی بر اساس فصاحت و بلاغت و هنر: 34 و 35 / قصص، 25 28 / طه، 106 / اسراء، 17 / يس، 192 195 / شعراء

اطلاع رسانی با دادن اطلاعات نو: 215 / بقره، 30 / انفال

اطلاع رسانی با استدلال و برهان عقلی و منطقی: 125 / نحل، 53 / اسراء

اطلاع رسانی با طبقه بندی اطلاعات: 5 / يوسف، 83 / نساء

اطلاع رسانی با روش تدریجی: 106 / اسراء، 3 / فصلت

اطلاع رسانی با اولویت بندی مخاطبین: 214 / شعراء، 54 / كهف، 33 / فرقان،

46 / عنكبوت، 4 / بقره

اطلاع رسانی با قابلیت فهم مخاطبین: 3 / قصص، 214 / شعراء

اطلاع رسانی با دادن خبر درست و با صداقت: 18 / انبياء، 49 / سبأ،

ص: 126

2 / فصلت، 70 / احزاب، 133 / بقره، 46 / حدید، 76 و 77 / ابراهیم

اطلاع رسانی مستند و موثق: 3 / 5 / قصص، 56 / انبیاء، 3 / یوسف، 10 و 11 / ذاریات، 260 / بقره، 42 / قصص، 6 / حجرات، 70 / احزاب

اطلاع رسانی با استفاده از قصه گویی و برشی از زندگی واقعی: 3 تا 111 / یوسف،

اطلاع رسانی با تبیین حالات روحی، روانی انسان ها: 2 و 13 / حشر

اطلاع رسانی با استفاده از قوه بیان: 251 / بقره، 4 / رحمن

اطلاع رسانی با نوشتن و نامه: 1 و 2 / قلم

اطلاع رسانی با دعوت از اهل علم: 3 / فصلت

اطلاع رسانی با آگاهی فرد و مسئولیت مستقیم وی: 7 تا 10 / شمس، 1 / نساء، 6 / توبه، 55 / ذاریات

ص: 127

اطلاع رسانی با آگاهی خانواده: 6 / تحریم، 195 / فرقان

اطلاع رسانی به محله و منطقه: 6 / تحریم، 214 / شعراء

اطلاع رسانی با انطباق با واقعیت: 18 / انبیاء، 49 / سبأ، 55 / انبیاء، 192 / شعراء، 2 / فصلت

اطلاع رسانی بر اساس حق: 111 27 / یوسف

اطلاع رسانی با رعایت احترام و ادب: 148 / نساء، 63 و 32 / مائده،

108 / انعام

اطلاع رسانی با پند آموزی و پند دهی: 26 / نازعات، 4 / قمر

اطلاع رسانی با پیشگیری از پخش و گسترش اطلاعات نامناسب اخلاقی عمومی: 19 / نور، 33 / اعراف، 156 / اعراف

اطلاع رسانی با مقابله با تحریف اطلاعات: 16 / نور، 41 و 42 / مائده،

ص: 128

اطلاع رسانی با مقابله با ارتجاع و سیر قهقرایی

اطلاع رسانی با جدال احسن: 46 / انفال، 125 / نحل، 46 / عنكبوت

اطلاع رسانی جهانی: 11 / رعد، 40 / قلم، 107 / انبیاء، 87 / ص

اطلاع رسانی بشارت و انذار (بیم و هراس): 188 / اعراف، 45 و 47 / احزاب،

9 / احقاف، 1 و 2 / نمل، 97 / مریم، 1 تا 2 / نمل

اطلاع رسانی با حفظ اطلاعات و مقابله از دزدی اطلاعات: 115 / جن

اطلاع رسانی با حفظ کیان جامعه و عدم لطمه به آن: 60 و 61 / احزاب

اطلاع رسانی با ارائه الگو: 45 / احزاب، 105 / نساء، 47 / قصص، 134 / طه، 22 / دخان، 47 / ص

اطلاع رسانی با تقویت نظارت و کنترل فردی و اجتماعی: 110 / آل عمران، 11 / رعد

اطلاع رسانی با صبر و حوصله و دلسوزی: 85 و 86 / انبیاء، 6 / کهف، 10 / مزمل

اطلاع رسانی شفاف: 17 / یس، 192 تا 195 / شعراء

جمع بندی

از جمع بندی مطالب مطرح شده در رابطه با شیوه های اطلاع رسانی موارد ذیل به عنوان اصول و اهداف اطلاع رسانی انبیا از منظر قرآن استنتاج می شود.

اطلاع رسانی بر اساس دانایی محوری با بهره گیری از آیات و بینات

اطلاع رسانی در اسرع وقت

اطلاع رسانی شفاهی

اطلاع رسانی مکتوب

ص: 130

اطلاع رسانی متناسب با مخاطبین

اطلاع رسانی بر اساس پرسش و پاسخ

اطلاع رسانی با پرهیز از منازعه و با جدال احسن

اطلاع رسانی بر اساس انذار و تبشیر

اطلاع رسانی تدریجی

اطلاع رسانی بر اساس خلاصه گویی

اطلاع رسانی با طبقه بندی اطلاعات

اطلاع رسانی با استفاده از زیبایی های هنری، فصاحت و بلاغت بیان

اطلاع رسانی با استفاده از برهان عقلی در اطلاع رسانی

اطلاع رسانی با استفاده از اخبار گذشته و آینده در اطلاع رسانی

ص: 131

اطلاع رسانی با عدم اجبار در پذیرش اطلاع رسانی

اطلاع رسانی به منظور پاسخ به نیاز مخاطبان

اطلاع رسانی فرا منطقه ای

اطلاع رسانی با تقویت نظارت و کنترل فردی و اجتماعی: 110/آل عمران، 11 / رعد

اطلاع رسانی با طبقه بندی مخاطبین: یوسف

اطلاع رسانی شفاف: یس

ص: 132

فصل چهارم: اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی از منظر قرآن

اشاره

ص: 133

اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی

جهان امروز و اطلاع رسانی

زیباترین بعد از زندگی انبیای الهی اخلاق آنان است که با مطالعه آن هر انسان علاقه مند به فضیلت ها مجذوب شخصیت والا و ارزشمند آنان می شود.

انبیای الهی در زندگی فردی و اجتماعی خود در برخورد با افراد از اصول و موازینی پیروی می کردند که با توجه به آیات الهی و با بررسی قرآن مجید می توان به آن اصول دسترسی پیدا کرد.

در بخش ابلاغ پیام و نحوه تعامل آنان با مردم مواردی در رفتار آنان و به عنوان اخلاق عملی آنان مورد توجه می باشد. آنان الگوهای انسانیت برای همه زمان ها و مکان ها می باشند. پیروان آنان در اقصی نقاط عالم شیفته و دلباخته

رفتار و منش آنان می باشند.

انبیای الهی به تلاش برای پرورش انسان هایی «کریم» و برخوردار از تعادل در رفتارها و تعاملات اجتماعی بودند.

دهکده جهانی امروز نیازمند اخلاق انبیاست تا بتوانند در صلح، آرامش و بدون فقر و تهی دستی زندگی کند. انتقال فرهنگ انبیای الهی از طریق رسانه های پر قدرت به منظور تبادل عقاید و نظرها یکی از بهترین وسایل برای اطلاع رسانی می باشد.

دلباختگان و پیروان انبیای الهی باید از همه امکانات کوچک و بزرگ جهت ارتباط و انتقال پیام آنان استفاده نمایند و بدین وسیله در دگرگونی های جدی در هزاره سوم در امور انسانی، اجتماعی و فرهنگی نقش اساسی ایفا نمایند.

آنچه مسلم است انتقال اخلاق انبیاء با امکانات اطلاع رسانی هزاره سوم در پرتو

پیوند اذهان توسعه یافته، زمینه بهره برداری و اثربخشی بیشتری را فراهم خواهد نمود. تولید اطلاعات با کیفیت، روزآمد و متناسب با فهم و درک مخاطبین از رسالت های

پیروان اخلاق و سیره انبیا می باشد که بدین منظور با پردازش اطلاعات فرهنگ انبیا، از منابع موثق همچون قرآن، برون داد آن قابل فهم و دریافت انسان های تشنه معاصر می باشد و موجبات تقویت و غنای تمدن معاصر گردد و این امر منتهی به جهانی شدن قوی تر فرهنگ انبیا می شود. انتقال پیام انبیا نیاز به تلاشی مضاعف دارد چون که دین، انسان را از حوزه مادیات خارج می نماید و دریچه ای از عالم غیب را به روی آنها می گشاید.

رونق خریداران پیام دین در بازار آزاد ارتباطات امروز نیاز به هزینه ای چند برابر دارد و این از رسالت متولیان و پیروان فرهنگ انبیا است که گام های مناسب را بردارند.

رفتار اجتماعی انسان ها معمولاً تحت تأثیر دو عامل اصلی قرار دارد یکی عامل درونی انسان ها (aptitude) که طرز تلقی فرد از امور محیطی است و دیگر عامل بیرونی یا هنجارها (norms) که خود شامل رسوم (عرف یا ضوابط و مقررات نانوشته جامعه) و

قوانین و مقرراتی است که جامعه از طریق مکانیسم های قانون گذاری خود آگاهانه وضع می کند. در جامعه امروز به دلیل حجم زیاد اطلاعات تولید شده این دو عامل تأثیر بسیار گرفته اند. جهت اثرگذاری بر این دو عامل باید شرایط اجتماعی لازم موجود باشد. به همین دلیل یکی از مبانی مهم اطلاع رسانی را باید آگاهی از عرف جوامع دانست. شناخت رفتارهای اجتماعی امکان می دهد که شیفتگان فرهنگ انبیای الهی قادر باشند با سهولت بیشتر در سایه مشارکت اجتماعی فرهنگی آن جامعه با بهره برداری از اطلاعات پردازش شده بر این دو حوزه اثرگذاری نمایند.

همان طور که در قرآن مجید به قلم سوگند یاد شده، انتقال فرهنگ انبیای الهی نیز نیاز به قلم دارد. باید پیروان و شیفتگان این فرهنگ داشته ها و منابع خود را با بهره گیری از امکانات روز عرضه نموده و به نقد بگذارند.

اطلاع رسانی انتقال مجموعه کنش ها و واکنش های موجود در سطح جامعه است که

جهت شفافیت افکار مردم انجام می‌گیرد و در نهایت، منتهی به آگاهی و افزایش مشارکت مردم خواهد شد و این امر که مبتنی بر توسعه فرهنگی به منظور غالب کردن فرهنگ و حرکت به سمت جهانی شدن آن است، میسر نمی‌باشد مگر از طریق رشد و آگاهی‌های فرهنگی و این مهم زمانی میسر است که آگاهی‌های تمام مردم جهان با بهره‌گیری از تکنولوژی‌های ارتباطی رشد یابد.

آنچه که در جهان امروز در حال انجام است، بهره‌گیری از تکنولوژی‌های ارتباطی

و تسلط بر افکار عمومی در جهت اعتماد زدایی و صدمه زدن نسبت به اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله است که بزرگ‌ترین تهدید علیه حیات معنوی کشورهای اسلامی و امت اسلام می‌باشد. آنچه در حال انجام است پروژه‌های «ذهن‌سازی» و دسترسی از راه دور و «سودهی» به افکار عمومی هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی می‌باشد. لذا باورمندان مکتب انبیای الهی نیز نیازمند نظام اطلاع‌رسانی پر قدرتی می‌باشند که با

توجه به توانایی اطلاع‌رسانی در فشرده کردن زمان و گستره مکان از تهدید موجود به عنوان فرصت استفاده نمایند تا از استثمار فرهنگ ادیان الهی و یا تضعیف آن توسط مخالفین آنها به منظور «همکاری فرهنگی» و دست‌یابی به «عدالت» بهره‌برداری نمایند و زمینه جهانی سازی فرهنگ انبیای الهی را با بهره‌گیری از تکنولوژی ارتباطات فراهم نمایند.

آنچه مسلم است وجوه اشتراک بین ادیان الهی فارغ از مباحث حاشیه‌ای و پیرایه‌ها و زوائدی که خارج از حوزه ادیان می‌باشد به حدی است که می‌توان در آینده‌ای نه‌چندان دور منتظر ارتباطات و تعاملات جدی‌تر ادیان الهی با یکدیگر در جهت تقویت اصول مورد اتفاق بود تا بدین وسیله با تقویت آگاهی‌های عمومی و جذب دل‌خستگان از مادی‌گرایی با برجسته نمودن و به‌روز کردن ابعاد شخصیت انبیای الهی، جان‌تشنگان را سیراب کرد و موجبات تقویت اخلاق عملی انبیاء در جوامع انسانی شد و

بدین وسیله منتظر تعالی و تکامل اخلاقی انسان ها در کنار توسعه تکنولوژی باشیم.

اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی

در نحوه اطلاع رسانی انبیاء علیهم السلام هر کدام با توجه به شرایط زمانی، مکانی و

مخاطبین خود از روش هایی استفاده می کردند. چارچوب ها و موازین مورد استفاده آنها چه در کلام و چه در بعد رفتاری با توجه به آیات قرآن مجید قابل دسترسی و الگوبرداری می باشد.

رعایت صداقت و امانت و اطلاع رسانی

رسولان الهی در ابلاغ پیام و اطلاع رسانی رعایت کامل صداقت و امانت را می نمودند.

در سوره اعراف آیه 68 می فرماید:

ص: 140

«أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ ناصِحٌ أمين: پیام های پروردگار را به شما می رسانم و من برای شما خیرخواهی امینم.»

یعنی در ابلاغ رسالت رعایت امانت را می نمایم و خائن نیستم و چیزی از اطلاعات را از آن کم و زیاد نمی کنم و هر چه می گویم به خیر و صلاح شماست. در اخلاق عملی نیز رعایت کامل دلسوزی و برخورد از موضع مهربانی در ابلاغ توأم با «امانت پیام» از ویژگی اخلاق پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می باشد. به همین لحاظ در سوره انفال آیه 27 نیز قرآن تأکید بر عدم خیانت در امانت ها را می نماید و می فرماید:

«ای افرادی که ایمان آورده اید به خدا و پیامبر خیانت نکنید و در امانات خود خیانت روا ندارید در حالی که متوجه هستید و می دانید.»

خیانت در امانت نسبت به «اموال» و «اسرار» مؤمنین به صورت آگاهانه از منفورترین گناهان است. رفتار عملی موسی علیه السلام از نظر دختران شعیب ضمن

ص: 141

دارا بودن قدرت، امانت بوده است. «قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبْتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ (صفحه 165)

الْقَوِيُّ الْأَمِينُ: یکی از آن دو دختر گفت: ای پدر! او را استخدام کن، همانا بهترین کسی که استخدام می کنی، کسی است که نیرومند و امین است». (26 / قصص)

صدق و کذب اطلاعات

در پذیرش اطلاعات و اخبار نیز جهت اطمینان به صدق و درستی آن نباید بدون مطالعه اقدام شود مخصوصا اگر نسبت به گوینده اطلاعات، شکی وجود داشته باشد.

قرآن در سوره حجرات آیه 6 می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصَدِّبُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ: ای افرادی که ایمان آورده اید اگر شخص فاسقی یعنی فردی که از مسیر اطاعت خدا خارج شده و اهل معصیت است برای شما خبر مهمی بیاورد باید

پیرامون خبرش تحقیق و تفحص کنید تا به حقانیت آن واقف شوید تا مبادا بدون

ص: 142

جهت و از روی جهل به گروهی آسیب برسانید و سپس از کار خود پشیمان شوید.»

یقین به صحت خبر

باید به خبری که فاسق می آورد ترتیب اثر داد اما وقتی به آن «علم» پیدا شد مورد «عمل» قرار گیرد یعنی آنچه مهم است یقین به «صحت خبر» است. اهمیت این حکم در عصر حاکمیت رسانه ها بیش از پیش عیان است.

«وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ: و چیزی را که بدان علم نداری دنبال نکن» (36 / اسراء)

امام علی علیه السلام در نهج البلاغه در قالب خطبه، نامه و حکمت، به عنوان آگاه ترین فرد به قرآن و مفسر قرآن همچون به عنوان تعلیم یافته قرآن و تربیت شده

پیامبر صلی الله علیه و آله اطلاعات و اخبار مورد نیاز را هم برای انسان های عصر و دوران خود و هم برای آیندگان طرح نمودند.

اطلاعات و اخبار طرح شده در بخش های مختلف سیاسی، اجتماعی، اخلاقی، عقیدتی می باشد که در نهج البلاغه آن حضرت برای همه نسل ها باقی مانده است.

بخشی از کلمات امام به تحولات و تغییرات انسان ها در جوامع آینده برمی گردد و امام اشاره به آن اخبار می نمایند اما سیره و تأکید امام در عمل به اطلاعات و اخبار است نه فقط شنیدن و خواندن آن ها.

تشویق عمل به اطلاعات

در حکمت 98 می فرمایند:

«چون روایتی را شنیدید آن را بفهمید. عمل کنید نه بشنوید و نقل کنید زیرا راویان علم فراوان و عمل کنندگان به آن اندک اند.»

تحقیق کامل نسبت به اطلاعات

در نامه 69 نیز می فرمایند:

«هرچه شنیدی بازگو مکن که نشانه دروغ گویی است و هر خبری را دروغ مپندار که نشانه نادانی است.»

یعنی امام بررسی و تحقیق کامل را نسبت به اطلاعات و اخبار توصیه می فرمایند.

ص: 144

ارائه اطلاعات به حق

در همان نامه به کارگزاران حکومتی تأکید به «بر حق» بودن اطلاعات و اخبار

ارائه شده می‌کنند می‌فرمایند:

«جز به حق سخن بر زبان نیاور»

از منظر امام در نهج البلاغه هم گوینده اطلاعات باید به درستی اطلاعات کاملاً اطمینان داشته باشد و هم شنونده نباید در درستی همه اطلاعات تردید کند اما مسلماً وظیفه کسانی که در موضع مسئولیت قرار دارند در دادن اطلاعات خطیرتر می‌باشد چون با گفتار آنها افکار عمومی دستخوش اطلاعات نادرست و نابجا می‌شود که آثار آن بسیار زیانبار است.

ص: 145

در رابطه با موثق و مستند بودن منبع خبر در سوره قصص آیه 3 می فرماید:

«ما بعضی از اخبار موسی و فرعون را به حق بر تو می خوانیم. یعنی خالی از هر گونه خرافات و اباطیل و اساطیر است و هیچ شکی در آن نیست. این آیات را به خاطر قومی می خوانیم که در آن تدبیر کنند.» لذا کلامی اعتبار دارد و اطلاعاتی قابل تأمل است که «حق» باشد.

در سوره احزاب آیه 70 می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا: ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا بپرهیزید و سخن حق و درست بگویید.»

یعنی داشتن اطمینان از درست بودن اطلاعات و حق بودن و موافق واقع بودن آن مورد توجه می باشد.

در مسیر ابلاغ پیام انبیای الهی گاه با اطلاعات «کذب و دروغ» روبرو بودند که به لحاظ توجه به اقتضائات زمان و مکان در یک مقطع «صبورانه» با آن برخورد می نمودند و کریمانه از آن عبور می نمودند. مثلاً در قصه یوسف علیه السلام وقتی برادران جهت دریافت کمک به نزد یوسف آمده بودند و با مسأله گم شدن پیمانانه پادشاه مواجه شدند و اینکه برادر یوسف در مظان اتهام قرار داشت آنها گفتند:

قَالُوا إِن يَسْرِقَ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَبْنَاهَا يَوْسُفَ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ: اگر او امروز پیمانانه پادشاه را دزدیده خیلی جای تعجب نیست برای اینکه او قبلاً برادری داشت که مرتکب دزدی شد. یوسف این سخن (تلخ) را در دل پنهان داشت و به رویشان نیاورد.» (77 / یوسف)

رعایت حریم خصوصی افراد

منش اخلاقی انبیای الهی حفظ حرمت و کرامت انسان ها با رعایت کامل حریم خصوصی آنان می باشد.

در سوره نور آیه 27 می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا: ای کسانی که ایمان آورده اید به خانه هایی که خانه شما نیست (سرزده) داخل نشوید مگر اینکه آشنایی دهید و اجازه خواهید.»

یعنی برای وارد شدن در حریم خصوصی افراد باید آنها خود را آماده کنند یعنی به صورت مؤدبانه و توأم با لطف، محبت و صداقت بود و هنگام ارتباط و تعامل با یکدیگر نیز تجسس نکنید (12/حجرات) یعنی به دنبال اموری که صاحبانش می خواهند پوشیده بماند نگیرید و آنها را فاش نسازید.

ص: 148

انبیای الهی در مواردی که به ضرورت لازم می شد مواردی را طرح نمایند تا به لحاظ آگاهی و آموزش، جامعه مطلع گردد و یا از حادثه و جریان عبثی عبرت گیری نماید آن را به زیباترین وجه به اطلاع مردم می رساندند، اما مواردی از اطلاع رسانی که هم آموزش آن برای مردم ضروری است و هم طرح آن به شیوه ای باز و بدون رعایت حدود و حریم های لازم ممکن است به «عفت عمومی» لطمه وارد نماید، آن قدر زیبا به این مسائل پرداخته می شود که خواننده و یا شنونده هیچ کدام به بعد غیر اخلاقی آن توجه نمی نماید بلکه دقیقاً طرح موضوع به افزایش آگاهی و باورمندی شخص منتهی می شود.

مثلاً آیات متعددی در قرآن به طرح حدود روابط زن و مرد می پردازد و یا در آیاتی

از قرآن احکام روابط زن و شوهر را بیان می کند که نوع الفاظ استفاده شده ضمن

افزایش آگاهی های موردنیاز، در جهت حفظ حیا و عفت عمومی می باشد.

در قالب داستان نیز علی رغم اینکه به فرموده علامه طباطبایی داستان یوسف در قرآن یک داستان عشقی است اما طرح موضوع به گونه ای است که ضمن حفظ حدود ادب و حیا، عبرت گیری از ماجرا بسیار مهم است.

«ما بهترین سرگذشت ها را از طریق این قرآن که به تو وحی کردیم بر تو بازگو می کنیم که مسلما پیش از این از آن خبر نداشتی.» (3 / یوسف)

در چنین ماجرای که زلیخا از یوسف تقاضای خلاف دارد. قرآن از طرف یوسف توجه به خدا و زشتی عمل وی و عاقبت کار را مورد توجه قرار می دهد. قرآن، شیوع و آشکار نمودن زشتی ها در جامعه را خلاف منش انبیای الهی می داند.

«کسانی که دوست دارند در بین مردم مؤمن زشتی ها و امور فساد آور را اشاعه دهند برای آنان در دنیا و آخرت عذاب دردناکی است.» (19 / نور)

ص: 150

پرورش خود کنترلی و خود مدیریتی فرد و جامعه

شیوه اطلاع رسانی انبیا، حفظ حرمت و حیا در جامعه و تلاش گسترده در قالب «خود کنترلی» و «خود مدیریتی» مردم، سالم سازی اخلاقی فرد و جامعه می باشد.

لذا در قرآن مجید بر امر نظارت مردم و کنترل آنها بر امور جهت پیشگیری به دو اصل توجه دارد: اصل «تقوا» به عنوان عامل کنترل درونی در افراد و اصل امر به معروف و نهی از منکر جهت کنترل نظارت بیرونی که انجام آن را بر هر فرد تأکید می نماید.

در سوره یوسف وقتی زلیخا از یوسف درخواست می کند یوسف به

خدا پناه می برد یعنی کنترل درونی او را از وسوسه نگهداری می نماید.

«و آن زنی که یوسف در خانه اش بود از او کام خواست و درها را محکم بست و گفت: بیا که از آن توأم. یوسف گفت: پناه بر خدا او پروردگار من است. جایگاه مرا نیکو داشته است

ص: 151

قطعا از ستمکاران نمی شوم» تقوای الهی عامل نگهداری یوسف از وسوسه می شود یعنی بر خود و نفس خود مدیریت و کنترل دارد. فصاحت و بلاغت قرآن زمانی آشکار می گردد که بدون طرح کلیه ماجرا و جزء جزء آن فرازهای مهم و اساسی را به خواننده تفهیم می نماید تا بر اساس آن قادر به نتیجه گیری و پندآموزی از ماجرا باشد. مثلاً در داستان یوسف فرازهای مهم به اطلاع می رسد اما فرد خود قادر به نتیجه گیری می باشد.

برای پیشگیری از شیوع و گسترش امور خلاف، انبیاء مأموریت حفظ حدود فرد و جامعه را ضمن خدا ناظری و معصوم ناظری به فرد فرد انسان ها می دهند که خود از

محیط فردی، خانوادگی و اجتماعی نگهبانی نمایند و این امر با تقویت باورمندی ها و پای بندی ها و آراستگی به فضیلت ها و پرورش تقوی میسر است تا با بهره گیری از اخلاق حسنه، صبر و شکیبایی به اطلاع رسانی مناسب بپردازند.

در سوره آل عمران آیه 110 می فرماید:

ص: 152

«شما بهترین امتی هستید که به سود انسان ها و برای خدمت به جامعه انسانی، آفریده شدید چون امر به معروف و نهی از منکر می کنید.»

در آیه 104 آل عمران می فرماید:

«باید از میان شما جمعی دعوت به نیکی کنند و امر به معروف و نهی از منکر نمایند و آنها را راستگارانند.»

در سوره اسراء آیه 53 می فرماید:

«به بندگانم بگوئید که بهترین باشد.»

دفع بدی ها به خوبی ها با بهره گیری از عفو و مدارا

در سوره اعراف آیه 199 می فرماید:

«با آنها مدارا کن و عذرشان را بپذیر و به نیکی ها دعوت نما و از جاهلان روی گردان (با آنان ستیزه مکن).»

ص: 153

در جای دیگر می فرماید:

«بدی را از راهی که بهتر است دفع کن و پاسخ بدی را به نیکی ده ما به آنچه آنها توصیف می کنند آگاه تریم.» (96 / مؤمنون)

بهره گیری از اصل عفو و دفع بدی ها به خوبی ها و مدارا و عبور باکرامت از

اعمال لغو بیهوده از رموز جذابیت انبیا است. این شیوه عملی در رفتار انبیا سبب می گردد که بسیاری از دشمنی ها به دوستی های گرم و صمیمی تبدیل گردد.

برخورد با سعه صدر

پیام رسانان در طول تاریخ همیشه در معرض برخورد با سنت های پوسیده و خرافی و فرهنگ های ناکارا می باشند که باید با آنها مبارزه کنند اما در مسیر مبارزه هشدار قرآن آن است که تحت تأثیر مفسدین قرار نگیرند.

اصلاح نیز تنها شعار برای آنان محسوب نمی شود که گفتار و کردار آنها شاهی

ص: 154

بر این هدف محسوب گردد. شیوه عملی رفتار انبیا در راه اطلاع رسانی، برخورد با سعه صدر بوده است.

یعنی با وسعت روح و پای بندی فکر به اصول همراه با گسترش افق عقل.

«أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ: آیا ما سینه تو را فراخ نکردیم» (1 / انشراح)

مقابل «شرح صدر» پیام رسانان «ضیق صدر» است، سعه صدر از مواهب الهی و ضیق صدر یکی از کیفیتهای الهی شمرده می شود.

پیامبر فرمودند: «سعه صدر نوری است که خدا در قلب هر کس بخواهد می افکند و در پرتو آن روح او وسیع و گشاده می شود.»

موسی علیه السلام وقتی برای مبارزه با فرعون به امر خدا دعوت می شود از خداوند درخواست سعه صدر می کند.

«قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي، وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي: پروردگارا سینه ام را گشاده کن و کارم را

ص: 155

زندگی پیام رسانان الهی سراسر درس است برای انسان ها

«قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ: برای شما مؤمنان نیکو است که بر ابراهیم و اصحابش اقتدا کنید» (4 / ممتحنه)

«لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ: برای شما مؤمنین الگوی نیکو در رسول الله است» (21 / احزاب)

مؤثرترین راه پیام رسانی رسولان الهی زندگی عملی آنان بوده است که باعث تربیت پیروان آنها می گردید.

سخن، عمل، و سکوت آنها راهنما است به همین خاطر پیامبر الگو و اسوه مسلمانان معرفی می شود.

آنان از شرح صدر برای تبدیل دشمنی ها به دوستی ها بهره می گرفتند.

در سوره فصلت آیه 34 می فرماید:

«وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ: و نیکی با بدی یکسان نیست بدی را با آنچه نیکوتر است دفع کن که ناگاه خواهی دید همان کسی که میان تو و او دشمنی بود چون دوستی صمیمی گشته است.» (34 / فصلت)

صبر و بردباری

«و در ادامه می فرماید: «این خصلت خوب جز به کسانی که شکیبایند عطا نشود و آن را جز کسی که دارای بهره ای بزرگ از ایمان و تقوا است به دست نیاورد.»

«وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ» (35 / فصلت)

به همین دلیل یاری جستن از «صبر» یک درس عملی و از زیباترین ابعاد اخلاقی انبیای الهی است. لذا قرآن یاری گرفتن از صبر را به انسان ها توصیه می کند اگرچه

ص: 157

کاری است دشوار مگر برای افرادی که در دل نسبت به پروردگار خاشعند.

«وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ: از صبر و نماز یاری بگیرید.» (45 / بقره)

لذا در سوره انفال آیه 66 ملاک پیروزی بر دشمنان را «صبر» می داند.

«پس اگر از شما صد نفر با استقامت باشند بر دویست نفر پیروز می گردند و اگر از شما هزار نفر باشند به خواست خدا بر دو هزار نفر غلبه می کنند و خداوند با صابران است.»

صبر در پیام رسانی، از ویژگی های اخلاقی همه انبیای الهی بوده است که در برابر همه سختی ها مقاومت کنند.

«فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ: پس صبر کن همان گونه که پیامبران اولوالعزم صبر کردند و شتاب (در عقوبت) آنان مکن» (35 / احقاف)

به همین لحاظ علاوه بر اینکه همه انبیاء در ابلاغ پیام الهی تحمل سختی های فراوان را می نمودند و بر این سختی ها صبورانه استقامت و بردباری می نمودند.

آنها همگی دارای سینه های گشاده بودند و از خداوند نیز جهت ادای تکالیف خود درخواست شرح صدر داشتند.

«رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي: پروردگارا سینه ام را گشاده نما»

و در سوره انشراح خداوند به پیامبر صلی الله علیه و آله می فرماید:

«أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ: آیا سینه ات را گشاده نکردیم» (1 / انشراح)

عدم مجادله

در امر ابلاغ پیام رسولان ضمن بیان وحی الهی به انسان ها برای عقیده و بیان آنها نیز احترام قائل بودند و بدین لحاظ در منش آنها تحمیل فکر و عقیده اصلاً وجود نداشته است لذا آنها در برابر افراد آمادگی برخوردهای سخت را داشتند ولی در پاسخ آنها روش هایی متناسب با شرایط را در پیش می گرفتند.

مثلاً در سوره آل عمران آیه 20 می فرماید:

ص: 159

«فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسَلَّمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَسَلَّمْتُمْ فَإِنْ أَسَلَّمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ: اگر با تو به گفتگو ستیز برخیزند، (با آنها مجادله نکن،) و بگو من و پیروانم در برابر خداوند و فرمان او تسلیم شده ایم و به آنها که اهل کتاب هستند (یهود و نصاری)

و بی سوادان (مشرکان) بگو آیا شما هم تسلیم شده اید؟ اگر (در برابر فرمان و منطق حق) تسلیم شوند هدایت می یابند و اگر سرپیچی کنند (نگران مباش) زیرا بر تو تنها ابلاغ رسالت است و خدا نسبت به اعمال و عقاید بندگان بینا است.» (20 / آل عمران)

پیام رسانی آشکار با اصل چشم پوشی و عفو

رسولان الهی پیام رسانان خالق می باشند. در سوره تغابن آیات 14 12 منش عملی پیامبر و مؤمنین را روشن می سازد.

«وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ: و خدا

را فرمان برید و پیامبر را فرمان برید پس اگر روی بگردانید بر پیامبر فقط پیام رسانی آشکار است.» (12 / تغابن)

اما در آیه 13 با تشریح موضعی که افراد به لحاظ ایمانشان باید داشته باشند آنها را امر به عفو و چشم پوشی می نماید.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَادُوا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفُّوا وَتَصَدَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ: ای کسانی که ایمان آورده اید بی تردید برخی از همسران شما و فرزندانتان به خاطر ایمانشان دشمن شمايند از آنها برحذر باشید و اگر از خلاف آنها در گذرید و چشم پوشید و ببخشایید بی گمان خدا نیز آمرزنده مهربان است.» (14 / تغابن)

لذا افراد بایستی تلاش نمایند بر اساس سیره عملی انبیاء بدی ها را به خوبی ها دفع نمایند.

«ادْفَعِ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ: بدی را با آنچه نیکوتر است دفع کن» (34 / فصلت)

بهره‌گیری مداوم از مشاوره و مشارکت مردم از اخلاق انبیای الهی می‌باشد.

«و در کارها با آنها مشورت کن، اما هنگامی که تصمیم‌گرفتی بر خدا توکل کن زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد.» (159 / آل عمران)

داشتن عفو، نرمش و انعطاف از جلوه‌های زیبای رفتار پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله بوده است که اگر غیر از آن رفتار می‌نمود زمینه برای پراکندگی مردم کاملاً فراهم بود.

رعایت اصل مشورت

مشورت کردن با افراد به لحاظ سودمندی آن در پرورش فرد و اجتماع و بالا بردن شخصیت آنها از موارد تأکید به پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله است.

مشورت پیامبر در «احکام» الهی نبود بلکه در آن موارد صرفاً تابع «وحي» حضرت

حق بود بلکه در طرز «اجرای» دستورات و «نحوه پیاده نمودن» آن احکام بوده است.

ص: 162

رسول اکرم در زندگی مبارک مکرر با اصحاب و یاران مشورت می نمود. ایشان فرمودند: هیچ کس هرگز با مشورت بدبخت و با استبداد رأی خوش بخت نشده است».

مشورت پیامبر در کارها اگرچه در بعضی از موارد نتایج مثبتی نداشته است از جمله در جنگ احد اما رسول اکرم باز هم مشورت می نمود از جمله در جنگ بدر در انتخاب محل اردوگاه به نظر یکی از یاران عمل نمودند.

شور و علاقه به مردم

شدت عشق و علاقه رسولان به مردم و رغبت آنها در ابلاغ پیام و ایمان به آن به حدی زیاد است که خداوند به رسول خاتم صلی الله علیه و آله می فرماید:

«فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا: گویی تو می خواهی جان خود را بر باد دهی و خویشتن را از شدت اندوه هلاک کنی که چرا آنها به این کتاب آسمانی ایمان نمی آورند.» (6 / کهف)

ص: 163

در سوره شعراء آیات 3 و 4 نیز می فرماید:

«لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ، إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ: گویی می خواهی خود را هلاک کنی که چرا این ها ایمان نمی آورند. غم مخور، ما آنها را آزاد قرار داده ایم و اگر بخواهیم آیه ای از آسمان فرو می فرستیم که گردن هایشان بی اختیار در برابر آن فرود آید.»

با کلام نافذ و پرهیز از هوای نفس

پیامبر در گفتارش نیز الگوست. به فرموده معصوم، پیامبر هرگز سخن نمی گفت مگر در مورد اموری که ثواب الهی را امید داشت و با کلمات نافذ سخن می گفت.

«وَمَا يَنْطَلِقُ عَنِ الْهَوَى: محمد هرگز از روی هوای نفس سخن نمی گفت.» (3 / نجم)

ص: 164

«وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ: ای محمد تو اخلاق عظیم و برجسته ای داری.» (4 / قلم)

لطف و محبت بی نظیر پیامبر و صفا و صمیمیت بی مانند ایشان همراه با صبر و استقامت و حوصله، پیروان را جذب می کرد. مکارم عالی اخلاق پیامبر از مهم ترین جاذبه های ایشان است که دشمنان سرسخت را هم تحت تأثیر قرار می داد.

حضرت موسی حتی در برابر فرعون زمان خود با نرمی سخن می گوید.

«فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى: ای موسی به نرمی سخن بگوئید شاید متذکر شود یا از خدا بترسد.» (44 / طه)

رفتار پیامبر نیز با کانونی از مهربانی و محبت نسبت به برادران و دوستان همراه بود.

و در برابر دشمنان نیز مانند سدی محکم بود.

«مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ: محمد فرستاده خدا است و کسانی که با او هستند در برابر کفار سرسخت و شدید و در میان خود مهربانند.» (29/فتح)

آموزه قرآن به پیام رسانان، حذف فاصله با دوستان و رفع کینه توزی و خون ریزی آنان است.

«وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ: بال و پر خود را برای مؤمنانی که از تو پیروی می کنند بگستر.» (215 / شعراء)

رسول خاتم صلی الله علیه و آله رحمت برای همه مردم عالم است

«وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ: وجود پیامبر برای همه انسان های آینده تا پایان جهان رحمت است. و ما تو را جز رحمتی برای جهانیان نفرستادیم.» (107 / انبیاء)

علی رغم همه محدودیت های اطلاع رسانی در تاریخ گذشته آنچه که بسیار قابل تأمل است وجود پیروان و مؤمنان راستین ادیان الهی در اقصی نقاط جهان از قبیل

معتقدین به آیین حضرت موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و آله است که جهان را فتح نموده اند. در دورترین نقاط عالم عاشقانه به آنها عشق می ورزند و در راه

اعتقادات خود حاضر به گذشتن از مال و جان می باشند.

جامعه انسانی مجذوب صدق و صداقت، حُسن خلق، عمل به گفتار و وفای به عهد و پیمان پیام رسانان الهی است.

صادق الوعد بودن

«وَ اذْکُرْ فِی الْکِتَابِ اِسْمَاعِیلَ اِنَّهُ کَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ کَانَ رَسُوْلًا نَبِیًّا: در کتاب آسمانی خود از اسماعیل یاد کن که او در وعده هایش صادق و رسول و پیامبر بزرگی بود.» (54 / مریم)

پیامبران الهی به دلیل صدقی که در وجودشان بود به مقام رسالت برگزیده شدند و پیام و وحی الهی را بی کم و کاست به بندگان رساندند.

ص: 167

در آیه دیگر خداوند می فرماید:

«وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى: و از صفات حضرت ابراهیم آن بود که وفای به عهد و پیمان خود داشت.» (37 / نجم)

حتی منکرین و مخالفین انبیای الهی صدق و راستگویی آنان را به عنوان ویژگی ممتاز آنها پذیرفته اند. تکیه آنان بر وفای به عهد و پیمان و عامل بودن به این امر از ویژگی های شاخص پیام رسانان الهی است. مقام نیک و مقبول آنها در طول قرن ها همچنان در تاریخ مانده است چون «صدق» آنها قبل از «نبوت» آنها است و با عمل آنان آمیخته و برای همیشه تاریخ جاذبیت دارد.

راستگویی

«وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا: وجود صدق و راستگویی سبب ماندگاری آنها در بین امت ها است.» (41 / مریم)

«وَ وَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا: و از رحمت خود به آنها

ص: 168

ارزانی داشتیم و برای آنها نام نیک و مقام مقبول و چهره (در میان همه امت ها) قرار دادیم.» (50 / مریم)

در سوره شعراء ابراهیم علیه السلام پیام رسان الهی از خداوند درخواست زبان صدق را دارد.

«وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ» (84 / شعراء)

وجود همین زبان صدق آوازه ابراهیم را در بین مردم بر سر زبان ها انداخت و به عنوان اسوه و الگویی از خداشناسی، جهاد، پاکی، تقوا، مبارزه شناخته

می شود. یاد نیک او در طول تاریخ عالی و برجسته است.

انبیای الهی سعی در تربیت خانواده خود می نمودند به نحوی که آنان نیز الگوی عملی جامعه باشند. لذا دعوت پیام رسانان الهی از خود و خانواده بوده است و در این راه شکیبایی می نمودند.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا: ای مؤمنین خود و خانواده خود را از

آتش نگه دارید.» (6 / تحریم)

آنان خانواده را در امر عبادت خدا تبلیغ و تشویق می نمودند.

پیامبر از همسر خود خدیجه و پسر عموی خود علی علیه السلام اطلاع رسانی خود را آغاز نمود و پیام را به آنها ابلاغ فرمود.

«وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا: خانواده خود را به نماز دعوت کن و بر انجام

نماز شکیبا باش.» (132 / طه)

نماز عالی ترین جلوه عبودیت سفارش آنها به خانواده و پیروان خود بوده است.

«وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا: او (اسماعیل) خانواده خود را به نماز و زکات دعوت می کرد و همواره مورد

رضایت پروردگارش بود.» (55 / مریم)

نماز نماد کامل عبودیت و بندگی دستور کار انبیای الهی چون ابراهیم، موسی، عیسی و خاتم انبیاء صلی الله علیه و آله بوده است. چون

پاک کننده انسان ها از ناپاکی ها و

ص: 170

سوق دهنده به سوی همه خیرات است.

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ: که نماز (آدمی را) از زشتکاری و ناشایست باز می دارد» (45 / عنکبوت)

با توجه به اهمیت نماز همه آن پیام رسانان پس از استقرار حکومت دینی در زمین نماز را به پای داشتند.

«الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ: کسانی که چون در زمین به آنها توانایی دهم نماز برپای دارند» (41 / حج)

تأکید بر نکات مثبت و برجسته سازی آن ها

با توجه به این خلوص انبیا در عبادت و جذب پیروان و صدق و راستی آنها مکرر در قرآن از طرف خدا به آنها پیام مثبت داده می شود و موجبات دلگرمی بیشتر آنها می گردد. یعنی قرآن به نکات مثبت آنها بیشتر تأکید نموده و آن را برجسته می نماید.

ص: 171

«سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ، سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَ هَارُونَ، سَلَامٌ عَلَىٰ إِيْلَ يَاسِينَ، سَلَامٌ عَلَىٰ

نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ، وَ سَلَامٌ عَلَىٰ الْمُرْسَلِينَ» (109، 120، 130، 79، 181 / صفات)

و این بالاترین تقدیر خالق از پیام رسانان و اطلاع رسانان خود است. سلامی که در میان جهانیان باقی می ماند و پیام رسانان الهی را ابدی می نماید.

سلام بر نوح پیامبر آن چنان گسترده است که می گوید: «سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ» که نه تنها انسان ها بلکه همه فرشتگان و ملکوتیان را نیز ممکن است دربرگیرد.

لوح تقدیر بر عملکرد راستین پیامبر اعظم سلام و صلوات خداست و فرشتگان او.

«إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا: خداوند و ملائکه درود می فرستند بر پیامبر و شما مؤمنین هم به ایشان درود بفرستید» (56 / احزاب)

و این همه تقدیر به لحاظ رساندن پیام است به کامل ترین صورت.

«أُبَلِّغُكُمْ رِيسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ: رسالت های پروردگارم را به شما ابلاغ می کنم و خیرخواه شما هستم از خداوند چیزهایی می دانم که شما نمی دانید.» (62 / اعراف)

حضرت نوح خود بیان می کند که در راه پیام رسانی و اطلاع رسانی از هیچ گونه خیرخواهی فروگذاری نکرده است و هود پیامبر نیز چنین می فرماید:

«أُبَلِّغُكُمْ رِيسَالَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ» (68 / اعراف)

یعنی کاری جز تبلیغ پیام های پروردگارم ندارم. من خیرخواهی امین برای شما هستم و در آنچه شما را به سوی آن می خوانم حيله گر نبوده ام و نسبت به دین حقی که به آن مبعوث شده ام خائن نیستم و چیزی از آن کم و زیاد نمی کنم و هر چه می گویم به خیر و صلاح شماست.

یعنی برخوردی نرم و از موضع دلسوزی و مهربانی با مخالفین لجوج شیوه

همه انبیا بوده است.

و بهترین الگو، پیامبر رحمت حضرت محمد صلی الله علیه و آله است که الگوی عملی رفتار و اخلاق است.

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا: قطعاً برای شما در رسول خدا سر مشقی نیکوست برای کسی که به خدا و روز واپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می کند.» (21 / احزاب)

رسول خدا صلی الله علیه و آله رحمت برای جهانیان است

«وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ: و ما تو را جز رحمتی برای جهانیان نفرستادیم»

(107 / انبیاء)

پیامبر رحمت مردم را با اجبار دعوت نمی کند چراکه اگر خداوند می خواست همه را مؤمن خلق می نمود.

ص: 174

«إِلَّا بِلَاغٍ مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ: آنچه می توانم تنها ابلاغی از جانب خدا و رساندن پیام های اوست.» (23 / جن)

«وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ: اگر خدا می خواست (همه به اجبار ایمان می آوردند و هیچ یک) مشرک نمی شدند و ما تو را مسئول اعمال آنها قرار ندادیم و وظیفه نداری آنها را مجبور به ایمان سازی.» (107 / انعام)

روش تأثیرگذار در ابلاغ پیام اخلاق حسنه پیامبر صلی الله علیه و آله است.

«وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ: و به راستی تو بر خلق و خوی بس بزرگی هستی.» (4 / قلم)

پیامبر رحمت وقتی که با مؤمنین برخورد دارد، پیام رسان رحمت و غفران الهی است.

«و چون کسانی که به آیات ما ایمان دارند پیش تو آیند بگو سلام بر شما پروردگارتان رحمت را بر خود مقرر داشته است که هر کس از شما به نادانی کار بدی انجام دهد و سپس از

آن کار توبه کند و به صلاح آید بداند که خدا مسلماً آمرزنده مهربان است.» (54 / انعام)

دعوت با حکمت و موعظه حسنه (نیکو سخن گفتن)

اخلاق عملی و روش انبیای الهی دعوت انسان ها با حکمت و موعظه حسنه و جدال نیکو بوده است.

«مردم را با حکمت و اندرز نیکو به پروردگارت فراخوان و با آنان به نیکوترین

شیوه مجادله کن. بی تردید پروردگار تو به حال کسی که از راه او منحرف شده داناتر است و هدایت یافتگان را نیز بهتر می شناسد.»

بنابراین مردم نیز به همین شیوه دعوت می شوند.

«وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ: و به بندگان من بگو سخنی را که بهتر است بگویند.» (53 / اسراء)

پیام رسانان و انتقال دهندگان اطلاعات باید بدانند که حتی موسی علیه السلام در

برخورد و پیام رسانی با فرعون به نرم گفتاری دعوت شده بودند.

«اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ، فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ

: به سوی فرعون بروید که او به سرکشی برخاسته است و با او سخنی نرم گوئید، شاید پند گیرد یا بترسد.» (43 و 44 / طه)

انبیای الهی علی رغم اینکه به تناسب زمان هر کدام از اهداف و برنامه های خاص زمان و مکان خود بهره می گرفتند اما اصول و موازین عملی و رفتاری همگی یکسان بوده است. و هر کدام برنامه بعدی را دنبال می نمودند و یکدیگر را ردّ نمی کردند و این شیوه را بر پیروان خود می آموختند یعنی در عین تفاوت با یکدیگر فرقی نداشتند.

سوره بقره آیه 285 می فرماید:

«لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ

: میان هیچ یک از پیامبران او فرق ننهیم»

ص: 177

احترام گذاری به همه ادیان الهی

بنابراین اخلاق انبیا، احترام به همه ادیان الهی و پیوند با آنها بوده است.

و در این راستا ارزش های انسانی به ویژه خداترسی ملاک و برتری بوده است.

اطلاع رسانی بر اساس ایجاد آرامش

مشى زبانی و عملی آنان ایجاد آرامش در افراد و جوامع بوده است.

آرامشی که از ایمان به خدا و باور قلبی سرچشمه می گیرد. «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ: آرامش قلب ها با یاد خداست.» (28 / رعد)

آن ها برای حفظ آرامش انسان ها به پیروان خود می آموختند که همگی با حفظ آن می توانند به آرامش برسند.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً»

: ای افرادی که ایمان آورده اید همگی در صلح و آشتی درآید.» (208 / بقره)

و برای مبارزه با جدال و کشمکش اسلام زبانی را هم کافی می دانستند.

«وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا

: به آنها که اظهار اسلام می کنند نگویید که مسلمان نیستی.» (94 / نساء)

مسخره نکردن

لذا با توصیه به نداشتن گمان بد نسبت به افراد، غیبت و بدگویی در غیاب افراد، مسخره نکردن یکدیگر و ندادن القاب به یکدیگر سعی در تعالی جامعه به سمت حیات طیبه را دارند.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا

: ای افرادی که ایمان آورده اید از بسیاری از گمان ها پرهیزید زیرا بعضی از گمان ها گناه است تجسس نکنید و هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکند. (12 / حجرات)

این مدل تربیت اخلاقی انبیا، سبب می گردد که پیروان آنان بر اساس دانایی و آگاهی

اظهار نظر نمایند.

«وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ»

« (36 / اسراء)

و جلو اطلاعات گمراه کننده سوء استفاده کنندگان را بگیرند.

انتخاب احسن با شنیدن سایر پیام ها

زیبایی شگرف قرآن در تبیین روش زیبای انبیاء و رسولان الهی برای رشد و ارتقای مردم است که آنان را به شنیدن سخن ها دعوت و به انتخاب بهترین گزینه تشویق می کند.

«... فَبَشِّرْ عِبَادِ»

، الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ

: پس بشارت ده بندگان

مرا که به گفتارها گوش فرا داده و بهترین آن را انتخاب می کنند.» (17 و 18 / زمر)

یعنی جوامع انسانی باید شیوه ای را برگزینند که همه انسان ها قادر باشند در یک ارتباط نیکو به بهترین سخن ها در دسترس پیدا کرده و آنها را استماع نمایند یعنی با گوش دل بشنوند تا پس از آن بتوانند با اتباع و انتخاب احسن دور از هر گونه تعصب و

ص: 180

جهت گیری، با بهره گیری از گوهر عقل از آنها بهره مند شوند.

باید بهترین ها را شنید و آنها را یاد گرفت و با پرهیز از هر گونه تنگ نظری «نظر احسن» را مربوط به هر منطقه و بخشی از عالم که باشد را انتخاب نمود.

برای این منظور جامعه همیشه باید در حال پویایی و «انتخاب احسن» باشد و از علم و دانش بشری غافل نباشد و تا با بهره گیری از آنها به شناخت عمیق تر معارف انبیاء الهی پردازد و بدین وسیله انسان ها راه تعالی را طی نمایند.

اطلاع رسانی با عدم ناسزاگویی به دشمنان

و با توجه به منطقی بودن تعلیمات انبیا و اطلاع رسانی آنان از راه استدلال و نه اجبار یکی دیگر از جلوه های اخلاقی آنان را قرآن بدین شرح بیان می کند.

«وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ: و معبودانی را که (مشرکان) به جای خدا می خوانند دشنام ندهید که از سر دشمنی و نادانی خداوند را دشنام دهند.» (108 / انعام)

ص: 181

یعنی به منظور دفاع از حریم اعتقادات نباید به اعتقادات دشمنان دشنام و فحش داد چون این عمل توسط آنها هم صورت می‌گیرد و آنها از روی جهل و ظلم مرتکب این اعمال می‌شوند و به حریم مقدس الهی توهین می‌کنند چون اصولاً نمی‌توان با دشنام دادن فردی را از مسیر غلط بازداشت.

لذا اگر عهد و پیمانی هم با یکدیگر بسته می‌شود باید به آنها وفا نمود و از شکستن عهد و پیمان شدیداً خودداری نمود.

رعایت عقدها و پیمان‌ها

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ...: ای کسانی که ایمان آورده‌اید به قراردادهای خود وفا کنید.» (1/مائده)

«أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا: به پیمان وفا کنید که پیمان بازخواست شدنی است.» (34/اسراء)

«الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ

يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ: همانان که پیمان خدا را پس از تأکیدش می شکنند و آنچه را خدا به پیوستن آن امر کرده می گسلند در زمین فتنه به پا می کنند. همین ها زیانکارانند.» (27 / بقره)

جمع بندی محورهای اخلاق اطلاع رسانی

از بررسی آیات قرآن مجید نسبت به اصول و مبانی اخلاقی اطلاع رسانی انبیا، موارد ذیل مورد توجه قرار گرفت:

صداقت و امانت در دادن اطلاعات: 27/ انفال، 68 و 62/ اعراف، 6 / حجرات

حق آزادی بیان و عقیده: 18 / زمر، 40 / قلم

اطلاع رسانی با رعایت حریم عفت عمومی: 23 / یوسف

اطلاع رسانی با رعایت حریم خصوصی افراد: 27 و 28 / نور، 58 / نور

ص: 183

اطلاع رسانی با رعایت عدم تجسس: 27 / نور

اطلاع رسانی با رعایت اصل عفو و گذشت: 61 / ص، 14 / تغابن، 199 و 178 / بقره، 40 و 42 / شوری

اطلاع رسانی با رعایت صبر و بردباری و شرح صدر: 45 / بقره، 35 / احقاف، 46 / بقره، 6 / انفال، 1 / انشراح

اطلاع رسانی با پرهیز از افشای اسرار: 27 / انفال، 12 / حجرات

اطلاع رسانی با حفظ اسرار: 27 / انفال، 12 / حجرات

آزادی افراد: 3 / دهر

اطلاع رسانی با عدم درخواست مزد از مردم: 88 / حجر، 57 / فرقان

اطلاع رسانی با توجه به مظاهر مادی: 88 / حجر

اطلاع رسانی با رعایت الگوی عملی در رفتار: 21 / احزاب

اطلاع رسانی با رعایت ارزش ها و محاسن اخلاقی و ادب: 4 / قلم، 2 / جن،

ص: 184

محبت، عفو و چشم پوشی: 54/انعام، 14/تغابن، 178 / بقره، 34 / فصلت

اطلاع رسانی با رعایت رحمت، تألیف قلوب: 61/توبه، 107/انبیاء، 86/نساء

اطلاع رسانی با رعایت عدم گسترش و اشاعه امور ناپسند: 19/نور، 33/اعراف

اطلاع رسانی با رعایت سخن نیکو گفتن و پرهیز از مجادله سخیف:

125/نحل، 53/اسراء، 43و44/طه، 46/عنکبوت

اطلاع رسانی با رعایت دفع بدی ها به خوبی ها: 46 / انفال، 125 / نحل، 36 / فصلت، 40 / شوری، 96 / مؤمنون

اطلاع رسانی با رعایت ارزش ها و محاسن اخلاقی و ادب انسانی: 63/مائده، 108 / انعام، 148 / نساء، 32 / مائده

اطلاع رسانی با رعایت عدم تمسخر دیگران: 11 و 12 / حجرات

اطلاع رسانی با رعایت آشکار نکردن عیوب دیگران: 11 / حجرات، 33 / اعراف

اطلاع رسانی با نداشتن گمان بد: 11 / حجرات

اطلاع رسانی با رعایت غیبت نکردن و بدگویی از افراد: 11 و 12 / حجرات

اطلاع رسانی با ممنوعیت اشاعه فحشاء: 19 / نور، 33 / اعراف

اطلاع رسانی با ممنوعیت لطمه زدن به کیان جامعه: 60 و 61 / احزاب

اطلاع رسانی با پرهیز از سخنان لغو و بیهوده: 125 / نحل، 53 / اسراء، 43 و 44 / طه، 20 / نجم، 26 / یس

اطلاع رسانی با رعایت احترام به همه ادیان الهی و پیوند آن ها: 108 / انعام، 11 / حجرات، 92 / انعام

اطلاع رسانی با رعایت عدم تبعیض بین افراد، رنگ ها، نژادها: 13 / حجرات، 11 / اعراف

ص: 186

اطلاع رسانی با رعایت حق جوایی و حق گوئی: 132 / بقره، 76 و 77 / ابراهیم

اطلاع رسانی با رعایت ایجاد آرامش در فرد و جامعه: 10 و 11 / ذاریات

اطلاع رسانی با رعایت ممنوعیت اظهار نظر و پافشاری بر اطلاعات بدون آگاهی: 71 / آل عمران، 10 و 11 / ذاریات

اطلاع رسانی با رعایت پای بندی بر پیمان ها: 1 / مائده، 177 / بقره، 58 / نساء

اطلاع رسانی با رعایت افشای اطلاعات دروغ با صبر: 77 / یوسف، 10 / مزمل

اطلاع رسانی با پرهیز از ارائه اطلاعات گمراه کننده: 6 / لقمان، 6 / حجرات

اطلاع رسانی با رعایت عدم هتک حرمت افراد: 46 / انعام

اطلاع رسانی با برخورد با سلام: 63 / فرقان

اطلاع رسانی با رعایت عدم غلو: 77 / مائده

اطلاع رسانی با رعایت ارزش گذاری به انسان: 32 / مائده، 86 / نساء

ص: 187

جمع بندی آیات در رابطه با اصول اخلاق اطلاع رسانی بدین شرح می باشد:

اطلاع رسانی با رعایت صداقت و امانت

اطلاع رسانی بر اساس اطلاعات صحیح

اطلاع رسانی با استفاده از منابع موثق

اطلاع رسانی با رعایت حفظ حریم خصوصی افراد و عفت عمومی

اطلاع رسانی با صبر و شکیبایی

اطلاع رسانی با رعایت حفظ منافع جامعه

اطلاع رسانی با حفظ آزادی بیان و عقیده

اطلاع رسانی با پرهیز از ترویج بدی ها

اطلاع رسانی با بهره گیری از ارزش های اخلاقی و بیان نیکو

اطلاع‌رسانی با عدم تشخیص و رعایت حق دریافت اطلاعات برای همه

اطلاع‌رسانی با عدم تبعیض و رعایت حق نظارت و کنترل اطلاعات

اطلاع‌رسانی با عدم تبعیض و رعایت حق جستجوی اطلاعات

اطلاع‌رسانی با رعایت عهدها و پیمان‌ها

جمع‌بندی

اشاره

با توجه به بررسی‌های بعمل آمده در ادیان الهی از منظر قرآن مجید می‌توان گفت که ادیان الهی بر پایه اطلاع‌رسانی استوار می‌باشند به ویژه دین اسلام که با فصاحت بیان انسان‌ها را فرامی‌خواند و در قالب آیات اطلاعات به واقع جهان هستی را از ابتدای

آفرینش به گونه‌ای موجز، با ذکر مطالب برجسته و اساسی بیان می‌فرماید.

پایه و اساس آن بر «دانایی محوری» و «عقل‌گرایی»، «تفکر» و «تدبر» استوار است و با دعوت انسان‌ها به «شنیدن» پیام‌های گوناگون و «انتخاب احسن» سعی بر رشد و

بالندگی فردی و اجتماعی می نماید و با مواجهه صریح و روشن با عقاید دیگران ضمن رعایت «احترام» و «ادب» و اجتناب از بدگویی و ناسزاگویی و با بهره مندی از استدلالات منطقی به ابلاغ پیام های خود می پردازد.

(قرآن مجید در اطلاع رسانی ضمن توجه به آینده به ذکر حوادث اساسی گذشته و نیازهای حال می پردازد و با مبارزه جدی با جهل و ناآگاهی و با پرهیز از تجاهل عمومی و ارتجاع اقدام به ارتقای تشخیص فردی و اجتماعی با تکرار مطالب معتبر و موثق پرداخته و با نگاهی جهان شمول همراه با عنایت به رشد فردی انسان ها و با

اهمیت خاص به خانواده گستره اطلاع رسانی خود را همه انسان ها در همه سرزمین ها و با همه رنگ ها و نژادها می داند.

غرض و هدف اطلاع رسانی انبیا، حفظ شرافت و کرامت انسان به عنوان احسن مخلوقات نظام هستی با بیداری فطرت الهی وی در پرورش باور توحیدی همراه با

ص: 190

رشد فضائل و ردائیل در درون انسان می باشد تا وی بتواند در سهل ترین شکل مسیر صراط مستقیم الهی را طی نماید.

تلاش و کوشش همه انبیا در اطلاع رسانی، آگاه سازی و متقاعد کردن انسان ها برای پذیرفتن «حق» و «عمل صالح» بوده است و هریک از انبیای الهی با یادآوری مکرر مطالب تلاش عمده خود را صرف نشر فرهنگی نمودند که با توسعه اندیشه، انسان ها صاحب دل هایی پاک و پاکیزه و قلبی سلیم گردند آنها این تلاش و کوشش را بی وقفه و با دل سوزی فوق العاده و بدون طمع و نظر به مادیات با وحدت در هدف و هماهنگی و متناسب با نیازهای زمان خود انجام دادند.

شخصیت فاخر و ارزشمند آنان به عنوان الگوهایی واقعی برای انسان های همه زمان ها بوده است آنان با بهره مندی از جذابیت های فیزیکی و ظاهری، رفتاری و اخلاقی، باطنی و معنوی مورد علاقه مخاطبین بوده و با بهره مندی از علم فراوان به

ص: 191

تناسب عقل مخاطبین با آنان برخورد و گفتگو می نمودند.

انبیای الهی با سعه صدر، صبورانه به تشریح سؤالات انسان ها و رفع شبهات و تردیدهای آنان می پرداختند. آنان با روش های گفتگوهای رو در رو، ارسال مکاتبات و دعوت از اهل علم و دانش زمینه بحث و گفتگو را در همه اقشار فراهم می نمودند و به نشر و ترویج فرهنگ صداقت، امانت، راستگویی، وفای به عهدها و

پیمان ها مشاورت، مشارکت، تعاون، سبقت در امور خیر و نیکی، عدم تبعیض می پرداختند که قرآن همه این امور را صراط مستقیم می داند.

تلاش عمده آنان اصلاح زندگی انسان ها و بهره مندی آنان از یک حیات معقول و طیب به روش خود مدیریتی، خود کنترلی و خود نظارتی با نهادینه کردن ایمان و تقوا همراه با اشاعه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر بوده است.

انبیای الهی حقوق و تکالیف را تبیین نموده و با تلاش گسترده، سعی بر جلوگیری از ظلم به انسان ها با آشنا نمودن آنان به حقوق خود کردند تا آنان مورد بهره برداری

ص: 192

مستکبران و استثمارگران قرار نگیرند و قادر به رفع استضعاف خود در شکل های مختلف آن باشند و از استبعاد و عبودیت هر قدرتی بیرون آیند و تنها به بندگی خدای واحد پردازند تا عزیز و ارزشمند زندگی کنند.

و به فرموده قرآن به فلاح و رستگاری رسند: قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَفْلِحُوا

پژوهش حاضر با عنایت به ضرورت اطلاع رسانی انبیا به اهداف، شیوه ها و اخلاق اطلاع رسانی آنان پرداخته که با بهره مندی از آیات قرآن مجید به محورهای زیر به عنوان شیوه نامه اطلاع رسانی انبیا دست یافته است:

الف: اهمیت و ضرورت اطلاع رسانی انبیا الهی

ارائه اطلاعات به منظور بیان و معرفی حقایق با اولویت دانایی، آگاهی، بصیرت با حق شناخت برای فرد فرد انسان ها.

ارائه اطلاعات مورد نیاز انسان ها از طریق منابع موثق

ص: 193

و مستند با حق جستجوگری و شک کردن.

ارائه اطلاعات به منظور رشد همه جانبه جوامع انسانی با رعایت اختیار و آزادی.

پیشگیری از ارائه اطلاعات ناقص و کذب.

پیشگیری از تحریف حقایق و عدم ارائه اطلاعات گمراه کننده.

ارائه اطلاعات به منظور بیان حوادث گذشته، حال و آینده.

اطلاع رسانی به منظور آگاهی از حقوق و تکالیف فردی و اجتماعی.

عدم اخلال در امر اطلاع رسانی به منظور رعایت حق دریافت اطلاعات برای همه مردم.

توسعه افق دید از سرای خاک تا آن سوی افلاک.

ص: 194

ب: اهداف اطلاع رسانی انبیا الهی

اطلاع رسانی به منظور بیان اهداف و برنامه ها

اطلاع رسانی به منظور ارتقای همه جانبه جامعه

اطلاع رسانی به منظور رشد آگاهی های فرد و جامعه

اطلاع رسانی به منظور غفلت زدایی

اطلاع رسانی به منظور جلوگیری از تحریف حقایق

اطلاع رسانی به منظور پاسخ گویی به نیازهای خبری و معرفتی جامعه

اطلاع رسانی به منظور ایجاد اعتدال در جامعه و برپایی قسط و عدل

اطلاع رسانی به منظور برخورداری از حیات معقول و طیب

ص: 195

ج: روش ها و شیوه های اطلاع رسانی انبیای الهی

اطلاع رسانی بر اساس دانایی محوری

اطلاع رسانی در اسرع وقت

اطلاع رسانی شفاهی

اطلاع رسانی مکتوب

اطلاع رسانی بر اساس پرسش و پاسخ

اطلاع رسانی متناسب با مخاطبین

اطلاع رسانی با پرهیز از منازعه و بکارگیری جدال احسن

اطلاع رسانی بر اساس انذار و تبشیر

اطلاع رسانی تدریجی

اطلاع رسانی بر اساس خلاصه گویی

ص: 196

اطلاع رسانی با طبقه بندی اطلاعات

اطلاع رسانی با استفاده از زیبایی های هنری، فصاحت، و بلاغت بیان

اطلاع رسانی با استفاده از برهان عقلی

اطلاع رسانی با استفاده از اخبار گذشته و آینده

اطلاع رسانی عدم اجبار و پذیرش اطلاع رسانی

اطلاع رسانی به منظور پاسخ به نیاز مخاطبان

اطلاع رسانی فرا منطقه ای

اطلاع رسانی با تقویت نظارت و کنترل فردی و اجتماعی

اطلاع رسانی با طبقه بندی مخاطبین

اطلاع رسانی شفاف

ص: 197

د: اخلاق اطلاع رسانی انبیای الهی

اطلاع رسانی با رعایت صداقت و امانت

اطلاع رسانی بر اساس اطلاعات صحیح

اطلاع رسانی با استفاده از منابع موثق

اطلاع رسانی با رعایت حفظ حریم خصوصی افراد و عفت عمومی

اطلاع رسانی صبر و شکیبایی

اطلاع رسانی با رعایت حفظ منافع جامعه

اطلاع رسانی با حفظ آزادی بیان و عقیده

اطلاع رسانی با پرهیز از ترویج بدی ها

اطلاع رسانی با بهره گیری از ارزش های اخلاقی و بیان نیکو

اطلاع رسانی با رعایت حق دریافت اطلاعات برای همه

اطلاع‌رسانی با رعایت حق نظارت و کنترل اطلاعات

اطلاع‌رسانی با جستجوی اطلاعات

اطلاع‌رسانی با وفای به عهد‌ها و پیمان‌ها

نتیجه‌گیری

بی‌شک فناوری ارتباطات نه تنها داده‌ها و اطلاعات را منتقل می‌کند بلکه فرهنگ‌ها را نیز منتقل می‌کند.

با توجه به سیطره نیروهای بازار در بهره‌مندی از شبکه‌های فناوری، تفکر این‌که

چگونه می‌توان در بخش فرهنگ به ویژه فرهنگ ادیان الهی از این توسعه بهره‌گیری نمود از دغدغه‌های شیفتگان انتقال پیام ادیان الهی به انسان‌های تشنه می‌باشد تا با بهره‌مندی از جامعه اطلاعاتی با استفاده از امکانات موجود، به تبیین زوایای زندگی انبیای الهی از ابعاد نظری و عملی پردازند.

ص: 199

امکانات فناوری اطلاعات این فرصت را فراهم نموده است که ناکامی های پیروان ادیان الهی که مانند گروه های ناتوان و حاشیه نشینان بعضاً قادر به انتقال معارف عالی و بلند پیامبران الهی نبودند، با بهره گیری از امکانات جدید با سهولت و سرعت فزاینده به انتقال اطلاعات پرداخته، از توزیع و نشر اطلاعات غلط جلوگیری نمایند.

جهت ایجاد ارتباط در حوزه انتقال فرهنگ الهی و پیام انبیا و رسولان می توان از فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی جدید برای این آرمان بلند و عالی بهره برداری کرد و

به فرمایش رسول مکرم اسلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله مبنی بر «یادگیری مادام العمر» تحقق بخشید و با تدوین «اهداف و اخلاق» انبیای الهی با بهره گیری از شیوه های عملی آنان زمینه دسترسی عموم علاقه مندان را به آموزش و گسترش اطلاعات فراهم نمود و این امر زمانی میسر است که پیروان ادیان الهی با نگاه بلند و فراملیتی و با بهره مندی از خلاقیت های نوین اقدام به نشر موارث باارزش فرهنگ انبیا نمایند.

ص: 200

مسلمتا تحقق این آرمان نیازمند عزم های جدی، همت های والا و قلب های پرشور و انسان های عالم و دانشمندی است که با کارهای تیمی با حل مشکلات مالی به سازماندهی شبکه های فرهنگی ادیان الهی اقدام نمایند و با تولید اطلاعات لازم به نشر آنها در قالب های گوناگون و متناسب با نیاز مردم کشورهای مختلف در قالب نرم افزارهای مناسب اقدام نمایند. و بدین وسیله در دنیایی که بر «محور دانایی»

و

«خلاقیت»، «مشاورت و مشارکت» در حال تحول، تغییر و حرکت است «اصول اخلاقی» و «ارزش های معنوی» رسولان الهی را که بر «محور خداگرایی» قرار دارد، جهت حرکت جوامع در مسیر «عدل» و «عدالت» و «اعتدال» به دنیا عرضه نمایند. دین داران با تدوین و بهره مندی از شیوه نامه اطلاع رسانی انبیای الهی به ارائه «مدل» های متعالی به دنیا پردازند تا با توجه به اقتضائات زمان و مکان به تلاش اسلام که بر پایه «تعالی انسانی» است به «عدالت اجتماعی» دست یابند.

ص:201

با توجه به مطالعات انجام شده پژوهش گر، «نظریه غالب» در اطلاع رسانی انبیا و رسولان الهی از منظر قرآن و نهج البلاغه بر مبنای «اعتدال» در حوزه فردی و اجتماعی استوار است به گونه ای که با اطلاع رسانی رسولان الهی رشد و بالندگی در زندگی فردی و اجتماعی در راستای تحقق «عدل» و «عدالت» حاکمیت پیدا می کند و با مخالفت

شدید با فرهنگ «استکبار»، «استضعاف»، «استخفاف» و «استعباد» و «تبعیض» «مستقیم و غیرمستقیم» که منتهی به خوار و کوچک کردن و ضعیف نمودن انسان ها است مبارزه شود و با مبارزه با فرهنگ «تملق و چاپلوسی» با پرورش انسان هایی «علیم» و «بصیر» و «شایسته» در محیطی «سالم و امن» با در اختیار داشتن «قلب ها و مغزها» و «ارتباط مناسب» و اطلاع رسانی به هنگام به هدایت و رهبری انسان ها پرداخته شود تا آنان با انگیزه های متعالی بر اساس «تقوی» و «خود مدیریتی» به عمل

بیشتر به معارف متعالی انبیا پردازند و بر اساس سیستم عادلانه اطلاع رسانی در ساختن فرهنگ و تمدن ها حرکت به سمت «حیات معقول» با «روابط عادلانه» و «اشتراک» همه افراد و گروه ها به پیشبرد اهداف «مادی و معنوی» همت گمارند و با اطلاع رسانی مناسب «به حق و مستند» موجبات به فعلیت رساندن استعدادهای

سازنده انسان آن «خلیفه خدا» در زمین را فراهم و قلوب انسان ها را تسخیر کنند و مغزهای آنان بهره مند گردند.

والسلام علی من اتبع الهدی

ص: 203

- 1- قرآن مجید: ترجمه بهرام پور، ابوالفضل
- 2- تفسیر جوان دوره 5 جلدی، مکارم شیرازی، ناصر
- 3- وحدت عالی انسانی، جعفری، محمدتقی، تنظیم و تلخیص: جوادی، محمدرضا، فرهنگ اسلامی
- 4- تمدن ها، مبانی و ارتباطات، جعفری، محمدتقی
- 5- انسان و رسالت انسانی، جعفری، محمدتقی
- 6- حیات حقیقی انسان در قرآن، تفسیر موضوعی، جعفری، محمدتقی، چاپ اول، اسراء، 1381
- 7- پیامبر شناسی، رفتارشناسی پیامبر اعظم از دیدگاه قرآن، بیستونی، محمد
- 8- آشنایی با قرآن، خلاصه آثار دفتر هفتم، مطهری، مرتضی، انتشارات صدرا، 1386
- 9- آشنایی با قرآن، خلاصه آثار دفتر پنجم، مطهری، مرتضی، انتشارات دانشگاه امام صادق، 1382

- 10- اوصاف انبیاء در قرآن، نور الدینی، علی، انتشارات قم، 1378
- 11- وحی و نبوت، فرهنگ و هنر خراسان، شریعتی، محمدتقی، 1349
- 12- مدیریت تبلیغات، محمدیان، محمود، انتشارات حروقه، 1382
- 13- خبر و خبررسانی در قرآن، پویا، علیرضا، دانشکده صدا و سیما، 1384
- 14- اطلاع رسانی و فرهنگ، نجاتی حسینی، محمود، خانه کتاب، 1380
- 15- کتاب و فناوری اطلاعات، چکیده مقالات، دومین گردهمایی نقش اطلاع رسانی و توسعه فرهنگی

(239)

16- چکیده مقالات اولین همایش بین المللی نقش اطلاع رسانی در توسعه فرهنگی خانه کتاب

ص: 205

17- المعجم المفهرس، عبدالباقی، محمد فؤاد

18- رسانه ها، ارتباطات، فرهنگ رهبانیتی جهانی، لال، جیمز، ترجمه مجید نکودست، روزنامه ایران، 1379

19- درآمدی بر ارتباطات شمسی در ایران، فرقانی، محمد مهدی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، 1382

20- مبانی ارتباط، تبلیغ و اقناع، کیا، علی اصغر، سعیدی، رحمان، روزنامه ایران، 1383

21- مخاطب شناسی، مک کوایل، دتیس، مهدی منتظر قائم، مرکز مطالعات و

تحقیقات رسانه ها، 1380

22- نهج البلاغه، حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام، ترجمه محمد دشتی، انتشارات مشهور، چاپ نهم، 1380

ص: 206

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارك امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آبادی - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

